

Učitelj kao idealan govornik u nastavi

Topić, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:522607>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Josipa Topić

UČITELJ KAO IDEALAN GOVORNIK U NASTAVI

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Josipa Topić

UČITELJ KAO IDEALAN GOVORNIK U NASTAVI

Diplomski rad

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Tamara Gazdić-Alerić

Zagreb, srpanj 2022.

SADRŽAJ:

SAŽETAK

SUMMARY

1. UVOD	1
2. O GOVORU	2
2.1. <i>Govor kao sposobnost</i>	2
2.2. <i>Govor kao vještina</i>	2
2.3. <i>Osobine dobra govornika</i>	3
3. UČITELJ KAO IDEALAN GOVORNIK	5
3.1. <i>Učiteljev govor s komunikacijskoga i retoričkoga gledišta</i>	6
3.2. <i>Verbalna i neverbalna komunikacija</i>	7
3.3. <i>Jasna i uspješna komunikacija</i>	8
3.4. <i>Komunikološki podsjetnik za učitelje</i>	9
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	11
4.1. <i>Predmet istraživanja</i>	11
4.2. <i>Ciljevi istraživanja</i>	11
4.3. <i>Svrha istraživanja</i>	12
4.4. <i>Metoda istraživanja</i>	12
4.5. <i>Uzorak ispitanika</i>	12
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	14
6. RASPRAVA	33
7. ZAKLJUČAK	35
8. LITERATURA	36
9. PRILOZI	38
9.1. <i>Anketni upitnik Učitelj kao idealan govornik u nastavi</i>	38
9.2. <i>Popis slika</i>	43
9.3. <i>Popis tablica</i>	44

SAŽETAK:

Diplomski rad započinje definiranjem govora kao optimalne zvučne ljudske komunikacije koja je oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova (Škarić 1986: 5). Govorenje je jedna od primarnih jezičnih djelatnosti koja je jedinstvena čovjeku. Govorenje je urođena čovjekova sposobnost koja uz provođenje govornih vježbi može postati vještina. Govorništvo je vještina koja njeguje umijeće govorenja, a govornik osoba koja je izvrsno svladala govornu vještinu.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati mišljenje studenata završnih godina Integriranoga preddiplomskoga i diplomskoga učiteljskoga studija Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (svih modula i smjerova) o tome kako vide ulogu učitelja kao idealnoga govornika u razrednoj nastavi, smatraju li se oni, kao budući učitelji, dobrim govornicima. Ovim istraživanjem željelo se ispitati što studenti misle koje su osobine dobrog govornika u nastavi. Također, cilj ovoga istraživanja je ispitati studente jesu li i u kojoj mjeri na Fakultetu imali kolegije vezane uz govorništvo i govorničko umijeće koji bi ih pripremili za ulogu idealnoga govornika u nastavi.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 106 ($\bar{X} = 101$, $M = 5$) studenata i studentica 4. i 5. godine Integriranoga preddiplomskoga i diplomskoga učiteljskoga studija Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Instrument istraživanja bio je anketni upitnik konstruiran posredstvom digitalnog alata *Google Forms*. Upitnik je objavljen na društvenoj mreži *Facebook*, a također je dijeljen preko *WhatsApp* i *Facebook Messengera*.

Istraživanjem je utvrđeno da 96,2 % ispitanika smatra da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna.

Ključne riječi: govor, govorništvo, komunikacija, učitelj kao idealan govornik

SUMMARY:

„Teacher as an ideal public speaker in the classroom“ thesis starts with defining speech as optimal human phonic communication shaped by means of three parallel rhythmic patterns, those at sentence, word and syllable level (Škarić 1986: 5). Speaking is one of the primary language activities that is specific to humankind. Speaking is an innate human ability that can become a skill with the implementation of speaking exercises. Speaking (rhetoric) is a skill in the effective use of speech – the art of speaking, and a speaker is a person who has mastered the art of speaking very well.

The aim of this research was to examine the opinion of final-year students of the Integrated undergraduate and graduate Educational Studies of the Faculty of Teacher Education, University of Zagreb (all modules and fields) on how they see the role of the teacher as an ideal speaker in the classroom. In addition, this research aimed to examine what students think are good speaker characteristics. And also, the aim was to determine whether students have had courses related to public speaking at the Faculty that would prepare them for the role of public speaker in the classroom.

The research was conducted on a sample of 106 (F = 101, M = 5) final-year students of the Educational Studies of the Faculty of Teacher Education, University of Zagreb. The research instrument was a survey questionnaire created using the digital tool *Google forms*. The questionnaire was published on the social network *Facebook* and shared via *WhatsApp* and *Facebook Messenger*.

The research established that the 96,2 % of participants believe that the role of teachers as a speakers in classroom is very important.

Key words: speech, rhetoric, communication, teacher as an ideal speaker

1. UVOD

Hrvatski jezik sastoji se od tri narječja, šesnaest dijalekata i mnoštva mjesnih govora te je njihovim isprepletanjem, uz jezičnu nadogradnju, nastao hrvatski standardni jezik. „Standardni jezik propisan je jezik određene države i služi za međusobno sporazumijevanje naroda na širem prostoru. On je nadregionalni jezik kojim se služe svi slojevi društva“ (Kolenić 2015: 15). Jedna od glavnih značajki hrvatskoga standardnoga jezika je autonomnost; standardni jezik se ne podudara ni s jednim govorom nijednoga narječja hrvatskoga jezika. Standardni jezik nikome nije materinski jezik te ga svi moraju učiti (Frančić 2015).

Standardni je jezik u osnovi razredne nastave. U školama se najveća pozornost pridaje učenju hrvatskoga standardnoga jezika, no svako dijete u prvi razred osnovne škole ulazi govoreći nekim od mjesnih govora hrvatskoga jezika. U prvim doticajima učenika s hrvatskim standardnim jezikom važnu ulogu ima učitelj kao idealan govornik hrvatskoga standardnoga jezika. „Pritom je učiteljeva jezična uloga presudna u razvijanju govornoga izraza i cjelokupne jezične kulture mlađih naraštaja. Da bi učiteljevo jezično djelovanje u stvarnim nastavnim okolnostima bilo odgovarajuće i primjereno, zahtijeva se neprekidna težnja za profesionalnim jezičnim usavršavanjem te sustavno napredovanje u tom smislu“ (Jurić i Smajić 2012: 205). Učitelji trebaju svojim učenicima biti govorni uzori i poticati ih na pravilno, jasno i precizno jezično izražavanje, a to će biti u mogućnosti raditi jedino ako i sami govore hrvatskim standardnim jezikom.

„Ni od kojega se učitelja ne očekuje savršeno izbrušeno retoričko umijeće, ali se zahtijeva neprekidno napredovanje i neugasiva težnja za profesionalnim usavršavanjem, što neizostavno znači i jezičnim usavršavanjem. Ako učitelji imaju upravo takve porive, zasigurno će ih prenijeti i na svoje učenike. Što je veći učiteljev trud u podizanju vlastite jezične kulture, to će ga i učenik spremnije u tom slijediti“ (Jurić i Smajić 2013: 206).

2. O GOVORU

„Govor je optimalna zvučna ljudska komunikacija oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova“ (Škarić 1986: 5). Prema Škariću (1986) svaka riječi u ovoj definiciji je potrebna kako bi pojam govora bio definiran u cijelosti pa tako Škarić kaže da je govor komunikacija i to komunikacija u cijelosti, a ne samo jedan njezin dio. Škarić definira govor kao posebno ljudsku komunikaciju. Govor je jedinstven čovjeku i nikome drugom. Također, govor je zvučan odnosno zvučna komunikacija. „Grčka riječ fone, koja znači zvuk, glas i govor, udružuje govor sa zvukom“ (Škarić 1986: 7).

Nadalje, Škarić definira govor i kao optimalnu komunikaciju. „Optimalna komunikacija podrazumijeva optimum sprege primaoca i pošiljaoca, a ne pojedinačne njihove optimume. Pripadnici različitih jezika ne komuniciraju optimalno ako međusobno komuniciraju svaki na svom jeziku. No, ako oba poznaju, pa i u maloj mjeri, neki zajednički treći jezik, njihova je komunikacija optimalna upravo na tom zajedničkom, a pojedinačno slabije poznatom jeziku“ (Škarić 1986: 10).

Da bi definicija govora bila potpuna, potrebno je objasniti i troritmičnost govora. Troritmičnost govora podrazumijeva ritam rečenica, ritam riječi i ritam slogova, tj. istodobno ostvarivanje tih triju elemenata. Troritmičnost govora vrlo je bitno određenje govora jer se njome prepoznaje govor i u nepoznatome jeziku.

2.1. *Govor kao sposobnost*

Govorenje je urođena čovjekova sposobnost. Uz preduvjet neoštećenih govornih organa i urednoga kognitivnoga razvoja, svaki čovjek ima urođenu sposobnost govorenja. Govorenje, iako nije primarna jezična djelatnost, svakako je osnovna ljudska djelatnost jer bez govora nema jezične komunikacije. Govor je čovjeku urođen i „u nastajanju je od prvog plača djeteta pri rođenju i to je nesvjesni komunikacijski akt. Beba se oglašava i javlja da može disati i da je živa. Prva komunikacija je dakle poziv, nagon, težnja za životom“ (Guberina 1991: 65). Govor se usvaja od najranije dječje dobi i temelji se na sposobnosti proizvodnje govorno-čujnih elemenata.

2.2. *Govor kao vještina*

Vještine predstavljaju naučene načine ponašanja. Vještine nisu nešto urođeno čovjeku. Čovjek da bi stekao neku vještinu, mora je uvježbati i raditi na njezinu što boljem izvođenju.

Već je prije rečeno kako je govor urođena čovjekova sposobnost, no ako želimo da govor postane vještina, moramo je dalje razvijati. Potrebno je provoditi govorne vježbe koje potiču razvijanje govorničkih vještina. „Temeljna svrha provođenja govornih vježbi jest razvoj govornih sposobnosti i vještina te stvaranje komunikacijski kompetentnih govornika hrvatskoga jezika, visoke razine jezičnoga znanja i pouzdanja“ (Pavličević-Franić 2005: 97).

Govor i govorenje dva su različita termina. „Govorom se smatra zvučna realizacija određenoga jezika koja se usvaja od najranije dječje dobi. Govorenje je, pak, jezična djelatnost koja se temelji na općeljudskoj sposobnosti glasanja odnosno proizvodnje govorno-čujnih elemenata“ (Pavličević-Franić 2018: 306).

Svaka osoba, uz preduvjet neoštećenih govornih organa i urednoga kognitivnoga razvoja, ima urođenu sposobnost govorenja, no rijetki tu sposobnost dalje razvijaju i rade na njoj kako bi govorenje postalo vještina, a oni govornici. „Govorništvo (lat. *ars oratorio* – govornička vještina, govorničko umijeće) je vještina koja njeguje umijeće javnoga govorenja“ (Šego 2005: 246).

2.3. Osobine dobra govornika

„Govornik (lat. *orare* – govoriti, moliti se) je čovjek koji je izvrsno svladao govornu vještinu; onaj koji dobro govori u svim oblicima monološkog iznošenja i dijaloškog razmjenjivanja mišljenja, u različitim prigodama i okolnostima; koji sastavlja ili piše i drži govore“ (Šego 2005: 247).

„Dobar se govornik odlikuje jasnoćom, logičnošću i poetičnošću, emocionalnošću i izražajnošću, neizvjesnošću, domišljatošću i govornom spretnošću“ (Šego 2005: 13).

Dobrim govornikom se postaje, pa tako Šego (2005) u svom priručniku kaže kako osoba koja želi postati dobrim govornikom treba neprestano obogaćivati svoja znanja, treba vježbati i nastupati pred ljudima. Dobar govornik treba stalno proširivati svoju opću kulturu. Dobar govornik svjestan je da je za dobar govor važna dobra i temeljita priprema. „Pravi govornik mora istraživati, slušati, čitati, raspravljati, obrađivati i razmišljati o svim stvarima koje čine sadržaj čovjekova života“ (Šego 2005: 133, prema Ciceron).

Govoriti u javnosti nije lako te kod mnogih govornika izaziva strah i tremu, no strah i trema mogu se savladati temeljitim pripremama za govor kao i praksom. Govornik koji je pobijedio strah i tremu tečnije govori, samopouzdaniji je u sebe i u ono o čemu govori. Šego (2005) naglašava kako govornik treba dobro poznavati temu, odnosno predmet o kojem govori,

znati gdje započeti, a gdje završiti misao, a riječi izgovarati jasno, ugodnim i čistim glasom kako bi postigao uspješan nastup. Također, vrstan govornik zna dobro govoriti i pažljivo slušati, a prilikom govora cilj je pridobiti publiku i stvoriti ugođaj i estetski užitak publike. A da bi govor što impresivnije i uvjerljivije djelovao na slušatelja, tijekom misli u govoru mora biti pregledan, dokazi jasni, a zaključci logični.

„Glavni je cilj svakoga javnog govora da govornik pošalje jasnu i učinkovitu poruku i da prevlada strah od javnog nastupa kako bi djelovao uvjerljivo i utjecajno“ (Rački, Sablić i Šijačić 2017: 106).

3. UČITELJ KAO IDEALAN GOVORNIK

Biti učitelj u suvremenom društvu postaje sve izazovnije. Društvena očekivanja od učitelja konstantno rastu. „U suvremenoj nastavi nastavnik je programer, pomagač, istraživač, voditelj, suradnik, tražilac i davalac informacija, usklađivača, inicijator, analizator svog i tuđeg stvaralaštva, racionalizator, mentor, usmjerivač, koordinator, redatelj kreativnih situacija, graditelj suradničkih odnosa, kreator stvaralačkih sposobnosti učenika, terapeut, pedagoški dijagnostičar i stvaralac zajedno s učenicima“ (Pintarić i Mihoković 2009: 90, prema Stevanović 1999).

Uz sve uloge koje se pripisuju učitelju, učitelj mora biti i govorni uzor svojim učenicima. Uloga učitelja kao govornika u nastavi izuzetno je važna u odgojno-obrazovnom procesu. Učenici u razrednu nastavu ulaze govoreći svojim mjesnim govorom koji nije u skladu sa standardnim jezikom. Tu je vidljiva velika uloga učitelja kao govornika u odgojno-obrazovnom procesu koji mora učenike poučiti hrvatski standardni jezik u svim njegovim jezičnim djelatnostima, pa tako i u jezičnoj djelatnosti govorenja. „Od početka valja učenikov najlakši i najuspješniji način jezičnog komuniciranja, to jest njegov spontano naučeni govor prije dolaska u školu, onu učeniku imanentnu gramatiku, iskorištavati za oslobađanje i usavršavanje izraza“ (Turza-Bogdan 2003: 102, prema Težak 1996). Vignjević (2020) navodi da učiteljevo djelovanje zahtijeva visoku razinu govorničkih i komunikacijskih sposobnosti te je te sposobnosti potrebno osnaživati od početka njihova akademskog obrazovanja kako bi učitelji zaista mogli biti idealni govorni modeli svojim učenicima za učenje standardnoga jezika. Ako učitelj govori standardnim jezikom u nastavi, njime će postupno ovladati i učenik. Učitelj je učenikov jezični uzor i model koji učenici oponašaju. „S obzirom da učitelji nastupaju kao utjecajni modeli u odgojno-obrazovnom procesu, očekuje se da pokazuju ne samo opće sposobnosti, poželjne crte, znanja i vještine već i opće i specifične kompetencije koje ih čine vrijednima i učinkovitim modelima“ (Rački, Sablić i Šijačić 2017: 107).

„Da bi učiteljevo jezično djelovanje u stvarnim nastavnim okolnostima bilo odgovarajuće i primjereno, zahtijeva se neprekidna težnja za profesionalnim jezičnim usavršavanjem te sustavno napredovanje u tom smislu. Što je veći učiteljev trud u podizanju vlastite jezične kulture, odnosno u usavršavanju osobne komunikacijske kompetencije, to će ga i učenik spremnije u tom slijediti“ (Smajić i Jurić 2013: 205).

3.1. Učiteljev govor s komunikacijskoga i retoričkoga gledišta

U prošlosti, još od antičkoga doba, govor u odgoju i obrazovanju bio je predmetom retorike, a od 20. stoljeća na učiteljev se govor gleda kao na sredstvo komunikacije kojim se grade međuljudski odnosi. Važno je naglasiti da govor ima dvije važne sastavnice; onu komunikacijsku i onu retoričku. Obje sastavnice govora treba jednako njegovati kako bi govor u odgoju i obrazovanju bio uspješan, a povezano s tim – učitelj uspješan poučavatelj i komunikator (Vignjević 2020). Učiteljev se govor treba promatrati kao jedinstvo tih dviju njegovih sastavnica – komunikacijske i retoričke.

O učiteljevu govoru promišlja se u okviru znanstvenoga područja pedagoške komunikologije kao jedne od grana komunikologije. Učiteljev govor, kao i govori drugih dionika u odgojno-obrazovnome procesu, razumijevaju se kao komunikacijske vještine. „Promatranje odgojiteljeva¹ govora kao jedne od njegovih komunikacijskih vještina, kojima se stvaraju i raskidaju međuljudski odnosi, najčešće rezultira time da se odgojitelje upućuje na govor kojim će graditi pozitivne međuljudske odnose sa svim dionicima odgojno-obrazovnog procesa te tako pridonijeti zdravu ozračju i dobrim odnosima u dječjem vrtiću ili školi“ (Vignjević 2020: 329).

Vignjević (2020) navodi da je komunikacijska sastavnica govora samo jedna njegova sastavnica te da je ona retorička sastavnica učiteljeva govora također vrlo važna u odgojno-obrazovnome procesu. Bez te sastavnice govorom se neće moći slušatelja uvjeriti i oduševiti. Retoriku možemo definirati kao umijeće i teoriju govorenja.² Učitelj kao govornik želi učenike uvjeriti, prenijeti im spoznaje, stavove i ideje. Učitelj kao govornik ima svoju publiku – učenike koje pokušava uvjeriti u ono što im prenosi, pokušava ostaviti pozitivan dojam na njih (Vignjević 2020). U vezi s tim, Kišiček i Stanković (2014) navode kako dobar nastavnik osim poznavanja sadržaja svoga predmeta mora poznavati i retorička pravila te pravila jezičnog i govornog izražavanja. Mora znati kako zainteresirati učenike te kako uvesti određenu temu. „Dakle, nastavničko zanimanje je govorničko i nastavnici jesu govorni profesionalci koji svoju karijeru temelje ne samo na znanju nego i govorničkim vještinama.“ (Kišiček i Stanković 2014: 85)

Vignjević (2020) naglašava kako je nužno njegovati komunikacijsku, ali i retoričku sastavnicu govora da bi govor u odgoju i obrazovanju postigao svoju svrhu. Učitelj koji

¹ Riječ *odgojitelj* u tekstu Jelene Vignjević odnosi se na odgojitelje, učitelje te nastavnike.

² Retorika, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52577> (pristupljeno 8. 6. 2022.)

prepoznaje i razumije odlike dobra govora i odlike primjerene komunikacije u odgojno-obrazovnome procesu znat će za svoje učenike stvoriti ozračje komunikacijske slobode i tolerancije, ozračje za razvoj pozitivnih odnosa u odgojno-obrazovnoj zajednici.

3.2. Verbalna i neverbalna komunikacija

„Komunikaciju (*lat. communicare* = priopćiti, učiniti općenitim, dijeliti što s kim) možemo opisati kao priopćavanje, davanje i primanje (razmjena) poruka. Osnovni je cilj svake komunikacije prenijeti poruku točno, brzo i učinkovito“ (Šego 2005: 17). Komunikacija je sastavni dio naših života, a odnosi se na međusobno sporazumijevanje dviju ili više osoba. Komunikacija mora biti dvosmjernan proces u kojemu je povratna informacija njegov sastavni dio. Komunikacija je mnogo više nego sama izmjena riječi; cjelokupno naše ponašanje prenosi neku poruku i utječe na osobu s kojom smo u odnosu (Delors i dr. 1998).

Razlikujemo dvije temeljne vrste komunikacije, a to su verbalna i neverbalna komunikacija. Komunicirati se može riječima, ali i bez njih. Zrilić (2010) navodi kako se verbalna komunikacija odnosi na stvarne riječi koje se koriste pri razgovoru, dok se najvažnijim aspektom neverbalne komunikacije smatra vizualna interakcija. „Tvrdi se da komuniciramo 7 % verbalno (sadržaj poruke), 38 % glasom (kako nešto kažemo, što naglašavamo, redosljed riječi u poruci, pauze i razlike u ritmu govora) i 55 % proksemički i kinezički (promjenom u izrazu lica, tjelesnim dodirima, prostornom udaljenošću od druge osobe, usmjeravanjem i zadržavanjem pogleda i sl.)“ (Zrilić 2010: 232).

Verbalna je komunikacija vrsta komunikacije u kojoj poruke razmjenjujemo riječima. Verbalna komunikacija bolja je za prenošenje logičkih i apstraktnih ideja što se postiže uporabom općeprihvaćenog i razumljivog jezika. Verbalna komunikacija je svjesna aktivnost, njezina uloga je obavijestiti o događajima, osjećajima, mišljenjima koje mogu pomoći kod donošenja odluka. Vrlo je važno birati riječi i način komuniciranja ovisno s kim se razgovara kako bi ta osoba uspjela razumjeti cijelu poruku koja joj se prenosi.

S druge strane, neverbalna komunikacija može se definirati kao komunikacija bez riječi. Neverbalna se komunikacija koristi za izražavanje emocija i odražavanja osobina ličnosti neke osobe, pokazivanje stavova. Neverbalnu komunikaciju „čine ponašanje tijela (držanje, usmjerenost i pokret tijela pri sjedenju, stajanju, hodanju i ležanju), mimika (čela, obraza, brade, obrva, usta), očni kontakt (pogled, zjenice, očni mišići), govorno ponašanje (brzina, ritam, jačina i boja glasa, artikulacija, melodija, jasnoća, smijanje, glasovi bez verbalna sadržaja), gestikulacija (govor ruku, velike i male geste, radnje), dodirivanje, odijevanje, prostorno ponašanje (intimna, osobna, društvena i javna zona razmaka), vremensko ponašanje (intimno,

osobno, društveno i javno vrijeme za kontakte), vanjski kontekst (vanjske okolnosti za vrijeme komuniciranja) (Brajša 1994: 32-33).

U odgojno-obrazovnome procesu učitelji, osim žive riječi (verbalna komunikacija), s učenicima komuniciraju i svojim tijelom (neverbalna komunikacija). Učenici vrlo dobro zapažaju neverbalne poruke svojih učitelja. Učenici učitelja gledaju, ali i slušaju. „Razgovor se u školi ne sastoji samo od izgovorenih riječi (verbalna komunikacija) i iznesenih sadržaja. Njega bitno određuju i oblikuju i naše popratne neizgovorene, ali pokazne poruke (neverbalna komunikacija)“ (Brajša 1994: 26).

„Uspješna komunikacija učenik – učitelj (i verbalna i neverbalna) smanjuje pritisak na učenike i na taj način posredno utječe na njihov odnos prema školi, učitelju, vršnjacima, roditeljima, ali pridonosi i razvoju socijalnih kompetencija koje su osnova razvoju socijalnih odnosa u razredu“ (Zrilić 2010: 233).

3.3. *Jasna i uspješna komunikacija*

Komunikaciju određuje nekoliko temeljnih elemenata, a to su govornik (pošiljalac poruke), sugovornik (primatelj poruke), poruka (obavijest ili informacija) i priopćajni ili komunikacijski kanal (put kojim se poruka prenosi). Komunikacijski proces započinje od govornika koji svoju „misao kodira, tj. pretvara u izgovorene riječi i time misao postaje poruka, koja se sada prenosi primatelju poruke“ (Brajša 1994: 28).

Ako razgovor u školi promatramo kao komunikacijski proces, onda je učitelj pošiljalac poruke, a učenik primatelj poruke koja se prenosi. Takav komunikacijski proces može biti vrlo kompliciran jer poruka koju je učenik primio ne mora odgovarati poruci koju je učitelj poslao. Brajša (1994) napominje kako realizacija poslanih poruka ponajviše ovisi o primljenoj, a ne o poslanoj poruci. Do toga dolazi zato što se sugovornici komunikacijskog procesa služe različitim jezičnim sredstvima koji pripadaju različitim jezičnim idiomima (narječja, sociolekti, žargonizmi...). „Najuspješnija će se jezična komunikacija ostvariti ako sudionici priopćajnoga procesa imaju isti jezični kod. No takve su situacije u komunikaciji rijetke“ (Pavličević-Franić 2005: 19).

„Da bismo svoju svakodnevnu komunikaciju učinili razumljivijom i uspješnijom, moramo konkretizirati, izostavljeno dopuniti, a subjektivne predrasude provjeravati. Da bismo bili jasni i razumljivi, nužno je u poruke uključiti konkretne subjekte (sebe i druge),

navesti razloge, opisati moguće posljedice te navesti i drugu stranu usporedbe“ (Brajša 1994: 30).

Kako bi se ostvarila uspješna i kvalitetna komunikacija, potrebno je ovladati vještinama komunikacije. Čudina-Obradović i Težak (1995) navode sljedeće najvažnije vještine komunikacije:

- 1. vještine uspostavljanja komunikacije** (pružanje ruke, smiješak, naklon, uočavanje i komentiranje pozitivne značajke sugovornika, empatija i uočavanje mogućih interesa sugovornika)
- 2. održavanje komunikacije** (slušanje govornika, sudjelovanje u zajedničkim interesima, postavljanje pitanja, održavanje otvorene komunikacije postavljanjem pitanja „otvorenog tipa“)
- 3. prekidanje komunikacije** (na neuvredljiv način te prekidanje komunikacije uz otvaranje mogućnosti za budući nastavak komunikacije).

Također, autorice navode da je slušanje i nastojanje da se poruka točno razumije prvi preduvjet jasne komunikacije. Autorice smatraju da je baš zato potrebno vježbati naizmjeničnost u komunikaciji, aktivno slušanje, parafraziranje, empatičko slušanje te održavanje otvorene komunikacije.

3.4. Komunikološki podsjetnik za učitelje

Učitelj ima vrlo važnu ulogu u životu učenika. Učitelj je uzor svojim učenicima u odijevanju, razmišljanju, ali i u govoru. Jasnim i pravilnim govorom učitelj usmjerava svoje učenike te ih postupno uči standardnome jeziku.

Kako učitelji ne bi zaboravili neke od bitnih odgojnih odrednica, odnosno kako bi ih se mogli prisjetiti, Brajša (1994) navodi Komunikološki podsjetnik za učitelje:

1. Učitelj razgovara riječima, ali i bez njih.
2. Razgovor bez riječi između učitelja i učenika sastavni je dio odgojnog i obrazovnog procesa.
3. Na učenika djeluje primljena, a ne poslana poruka.
4. Učitelj i učenik mogu različito misliti i govoriti, ali i dalje se međusobno poštivati i voljeti.
5. Učitelj je razumljiv učeniku ako je u svom govoru jednostavan, pregledan, kratak i zanimljiv.
6. O osjećajima, potrebama i željama učitelja i učenika također treba razgovarati.

7. Za uspješan razgovor između učitelja i učenika bitno je obostrano davanje, traženje i primanje dodatnih objašnjenja.
8. Razgovor između učitelja i učenika uvijek mora bit dvosmjernan.
9. Važno je da povremeno učitelj i učenik razgovaraju i o svome razgovoru.
10. Napad i obrana nemaju odgojni utjecaj. Samo odgojni i suradnički razgovor je odgojan.
11. Poštenu učitelj poštuje, ne vrijeđa i ne ponižava učenika.
12. Učenici prihvaćaju učitelja i iskreno s njim razgovaraju, ako se uz njega osjećaju slobodni i neugroženi.

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. *Predmet istraživanja*

Predmet ovoga istraživanja su mišljenja, stavovi i vještine budućih učitelja u vezi s govorništvom i govorničkim umijećem.

4.2. *Ciljevi istraživanja*

U skladu s predmetom istraživanja, postavljeni su sljedeći specifični ciljevi istraživanja:

- ispitati mišljenje studenata završnih godina Učiteljskoga studija o tome kako vide ulogu učitelja kao idealnoga govornika u razrednoj nastavi
- ispitati studente završnih godina Učiteljskoga studija smatraju li se oni dobrim govornicima
- ispitati studente završnih godina Učiteljskoga studija što misle koje su osobine dobrog govornika u nastavi
- ispitati studente završnih godina Učiteljskoga studija smatraju li da bi kolegiji vezani uz govorništvo trebali biti zastupljeni na učiteljskim fakultetima.

Istraživanje je namijenjeno studentima Učiteljskoga studija kao budućim učiteljima koje čeka izazov održavanja razredne nastave i pružanja primjera dobra govornoga modela svojim učenicima. Istraživanjem će se utvrditi kako budući učitelji procjenjuju svoje govorničke vještine, što smatraju osobinama dobrih govornika te jesu li imali na Učiteljskome fakultetu kolegije iz govorništva. Ako pak nisu imali takvih kolegija na Fakultetu, jesu li se u svojoj praksi imali prilike usavršiti u govorništvu i gdje.

Hipoteze koje se testiraju realizacijom ovih ciljeva istraživanja jesu:

1. Studenti završnih godina Učiteljskoga studija smatraju da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna.
2. Studenti završnih godina Učiteljskoga studija sebe ne smatraju dobrim govornicima.
3. Studenti završnih godina Učiteljskoga studija tijekom studiranja nisu imali kolegije vezane uz govorništvo.
4. Studenti završnih godina Učiteljskoga studija smatraju da bi kolegiji vezani uz govorništvo trebali biti zastupljeni na učiteljskim fakultetima.

4.3. *Svrha istraživanja*

Svrha je ovoga istraživanja:

- osvijestiti važnost stjecanja govorničkih vještina
- vidjeti za koje osobine budući učitelji smatraju da bi dobar govornik trebao imati
- vidjeti smatraju li se budući učitelji dobrim govornicima
- unaprijediti nastavu na Učiteljskome fakultetu dodavanjem kolegija i sadržaja vezanih uz govorništvo i jačanje govorničkih kompetencija.

4.4. *Metoda istraživanja*

U ovom istraživanju korištena je metoda ankete. Upitnik o mišljenjima studenata Integriranoga preddiplomskoga i diplomskoga učiteljskoga studija Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u vezi s njihovim govorničkim kompetencijama konstruiran je posredstvom digitalnog alata *Google Forms*. Upitnik je objavljen na osobnom *Facebookovu* profilu istraživačice, raznim studentskim grupama na *Facebooku*, a također je dijeljen preko *WhatsApp* i *Facebook Messengera*. Anketa je objavljena 24. svibnja., a zatvorena 7. lipnja 2022. godine.

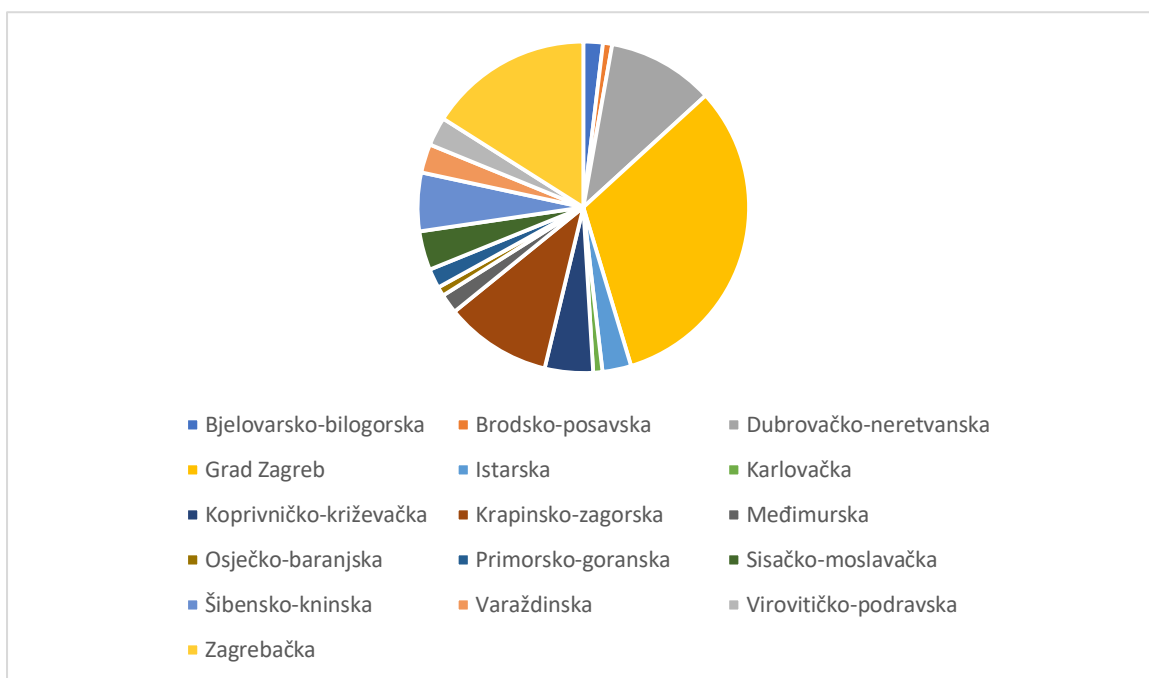
4.5. *Uzorak ispitanika*

Istraživanje je provedeno na prigodnom studentskom uzorku veličine 106 sudionika. Sudionici istraživanja studenti su 4. i 5. godine Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Uzorak je sačinjavao veći broj studentica (95,3 %).

U trenutku ispunjavanja upitnika sudionici su imali između 21 godine i 31 godine. Najviše sudionika istraživanja, njih 33,9 %, imalo je 23 godine.

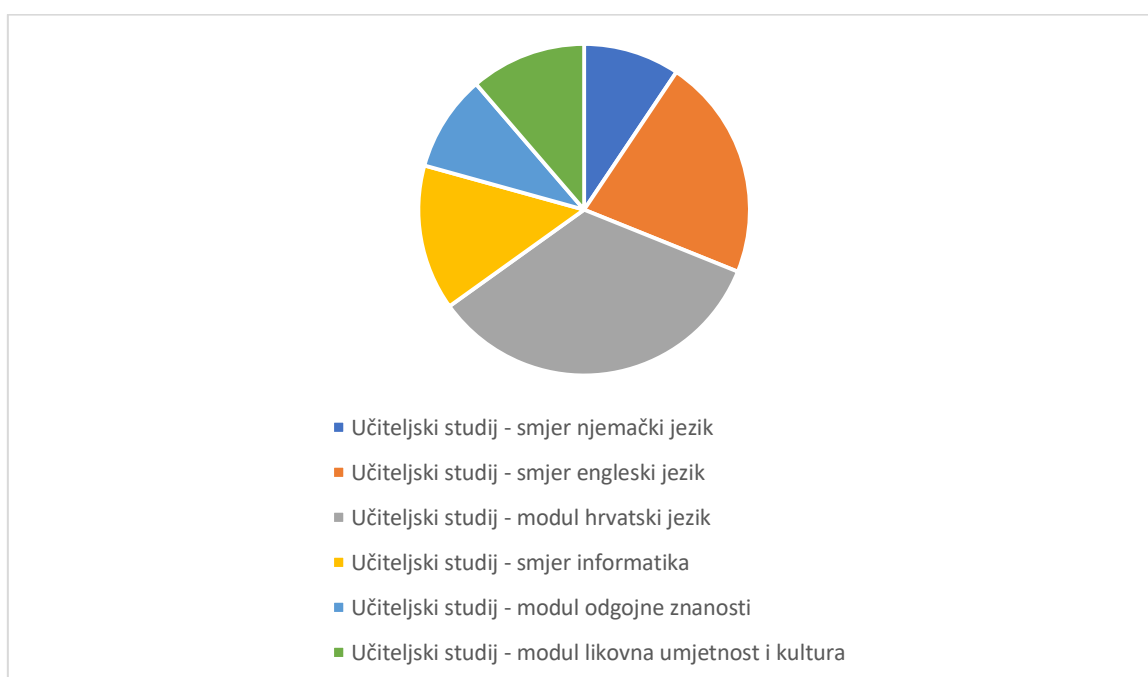
Istraživanje je pokrilo 16 županija u Republici Hrvatskoj, od kojih najveći broj ispitanika (32,1 %) dolazi iz županije Grad Zagreb što je prikazano na slici 1.

Slika 1. Zastupljenost ispitanika s obzirom na županiju iz koje dolaze

Ispitanici su podijeljeni u šest kategorija: Učiteljski studij – smjer njemački jezik (9,4 %), Učiteljski studij – smjer engleski jezik (21,7 %), Učiteljski studij – modul hrvatski jezik (34 %), Učiteljski studij – modul informatika (14,2 %), Učiteljski studij – modul odgojne znanosti (9,4 %) i Učiteljski studij – modul likovna umjetnost i kultura (11,3 %).

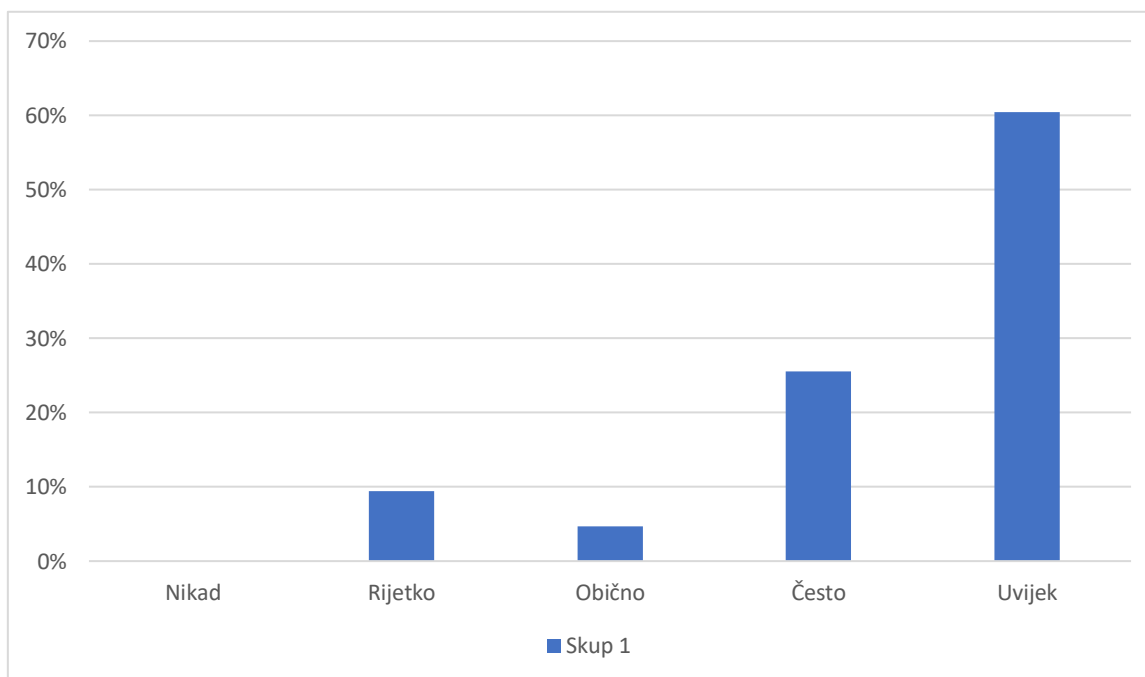
Slika 2. Ispitanici s obzirom na smjer/modul koji studiraju na Učiteljskome fakultetu

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

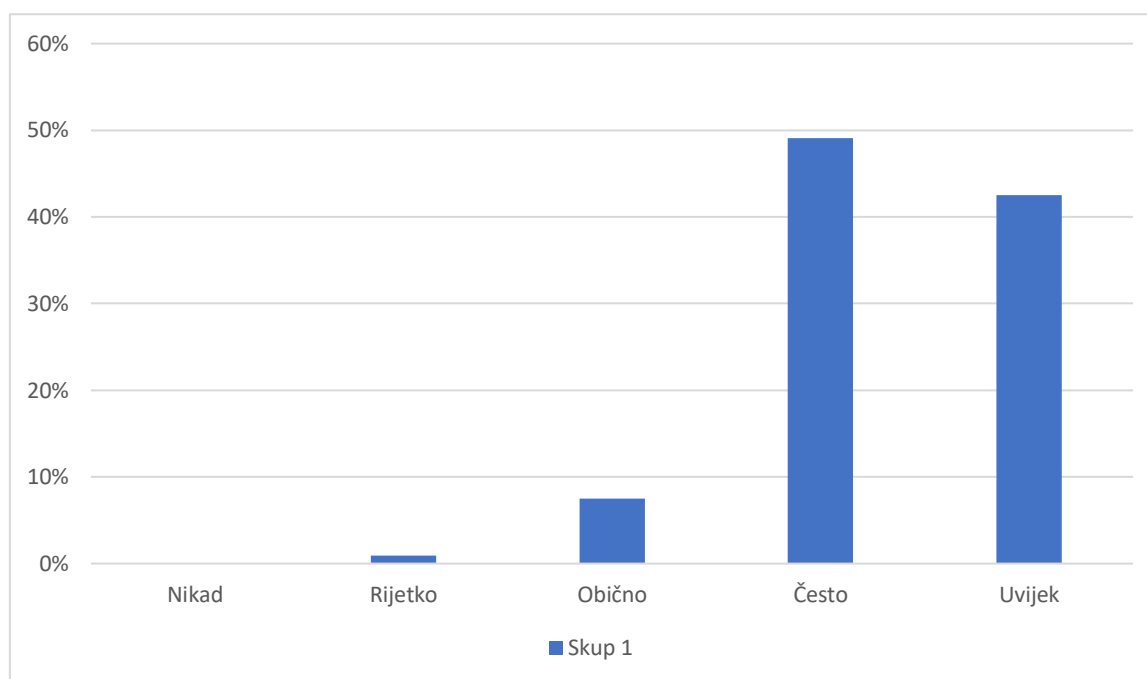
Nakon osobnih podataka o ispitanicima, u anketi su slijedile tvrdnje u kojima su ispitanici trebali odabrati odgovor koji najbolje odgovara njihovu mišljenju. Prvom tvrdnjom htjelo se ispitati studente završnih godina Učiteljskoga studija primjećuju li razliku između govora koji upotrebljavaju prilikom razgovora s ukućanima i prijateljima te govora kojim se služe u nastavi na Fakultetu. Na slici 3. možemo vidjeti da je 60,4 % ispitanika odgovorilo da primjećuju razliku između govora koji upotrebljavaju prilikom razgovora s ukućanima i prijateljima te govora kojim se služe u nastavi na Fakultetu, 25,5 % ispitanika je odgovorilo da često primjećuju tu razliku, 4,7 % ispitanika obično primijeti tu razliku, dok 9,4 % ispitanika rijetko primijeti tu razliku između govora.

Slika 3. *Primjećujem razliku između govora koji upotrebljavam prilikom razgovora s ukućanima i prijateljima te govora kojim se služim u sudjelovanju u nastavi na Fakultetu.*

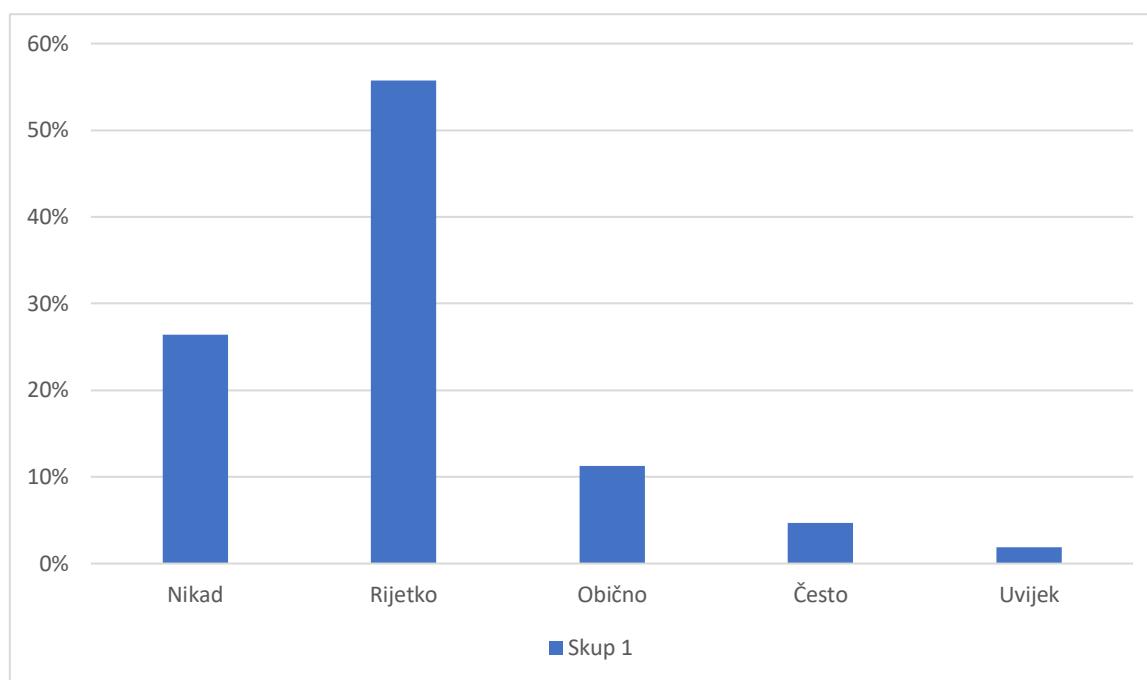
Sljedećom tvrdnjom htjelo se ispitati studente služe li se hrvatskim standardnim jezikom u nastavi na Fakultetu. Na slici 4. možemo vidjeti da 42,5 % ispitanika smatra kako se u nastavi na Fakultetu služi isključivo hrvatskim standardnim jezikom, 49,1 % ispitanika kaže da se često služi hrvatskim standardnim jezikom na Fakultetu, 7,5 % ispitanika se obično služi hrvatskim standardnim jezikom na Fakultetu, dok samo jedan ispitanik kaže da se vrlo rijetko služi hrvatskim standardnim jezikom na Fakultetu.

Slika 4. *U nastavi na Fakultetu služim se hrvatskim standardnim jezikom.*

Slika 5. prikazuje odgovore ispitanika na tvrdnju „U nastavi na Fakultetu koristim se zavičajnim govorom.“ Kao što možemo vidjeti na slici 5, 26,4 % ispitanika kaže da se nikada ne služi zavičajnim govorom u nastavi na Fakultetu, 55,7 % se zavičajnim govorom na Fakultetu služi rijetko, 11,3 % se zavičajnim govorom služi obično, dok se u nastavi na Fakultetu često zavičajnim govorom služi 4,7 % ispitanika. Čak 1,9 % ispitanika kaže da se uvijek služi zavičajnim govorom u nastavi na Fakultetu.

Slika 5. *U nastavi na Fakultetu koristim se zavičajnim govorom.*

Nastavno na prethodno pitanje postavljeno je pitanje da studenti napišu u kojim situacijama se najčešće koriste zavičajnim govorom na Fakultetu. Studentima se dala mogućnost da samostalno napišu u kojim se sve situacijama koriste zavičajnim govorom na Fakultetu. Od 106 ispitanika, njih 66 je odgovorilo na pitanje. U skladu s odgovorima postavljene su kategorije iz kojih je vidljivo da se studenti najčešće zavičajnim govorom služe u razgovoru s kolegama. Nadalje, u odgovorima se također spominje da se ispitanici zavičajnim govorom služe u opuštenom razgovoru s profesorima te ako je to potreba nekoga kolegija. Na ovo pitanje nije odgovorilo 40 studenata, odnosno 37,7 %. U tablici su prikazani odgovori i pripadajući postotci.

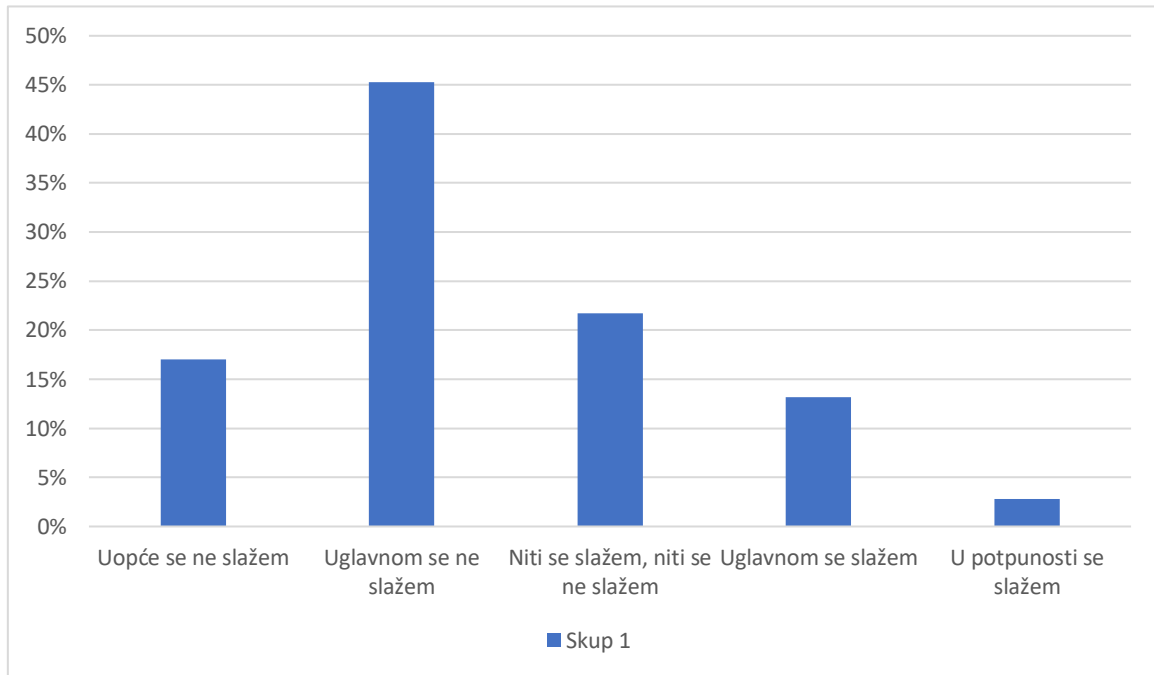
Tablica 1. U kojim se situacijama najčešće koristite zavičajnim govorom na Fakultetu?

U kojim se situacijama najčešće koristite zavičajnim govorom na Fakultetu?	<i>f</i>	%
U razgovoru s kolegama	48	45,3 %
U opuštenom razgovoru s profesorom	9	8,5 %
Ako je to potreba kolegija	9	8,5 %
Bez odgovora	40	37,7 %
UKUPNO	106	100 %

Sljedeća skupina pitanja anketnog upitnika odnosila se na vlastitu percepciju studenata o pogreškama prilikom upotrebe hrvatskoga standardnoga jezika.

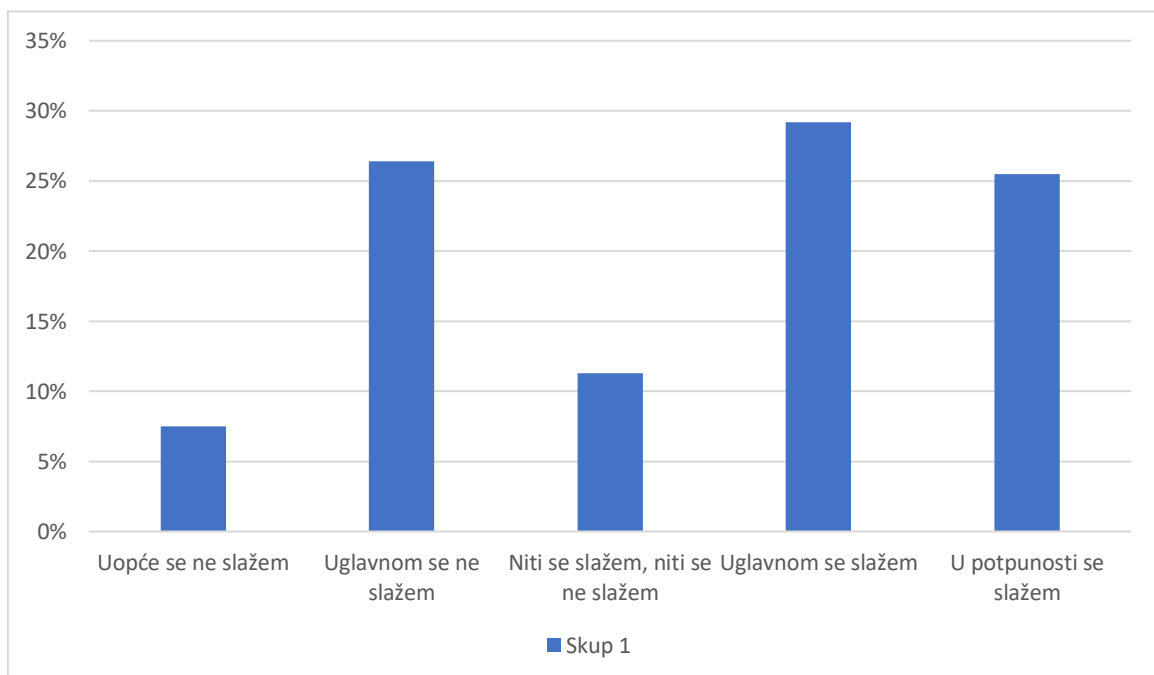
Prva tvrdnja s kojom su se ispitanici susreli glasila je „Smatram da prilikom upotrebe hrvatskoga standardnoga jezika činim veći broj pogrešaka (pravopisnih, gramatičkih, stilskih, leksičkih).“ 17 % ispitanika se uopće ne slaže s ovom tvrdnjom, 45,3 % ispitanika se uglavnom ne slaže s tvrdnjom. S tvrdnjom se niti slaže, niti ne slaže 21,7 % ispitanika, a 13,2 % se s tvrdnjom uglavnom slaže. Svega 2,8 % ispitanika se u potpunosti slaže s tvrdnjom.

Slika 6. *Smatram da prilikom upotrebe hrvatskoga standardnoga jezika činim veći broj pogrešaka (pravopisnih, gramatičkih, stilskih, leksičkih).*

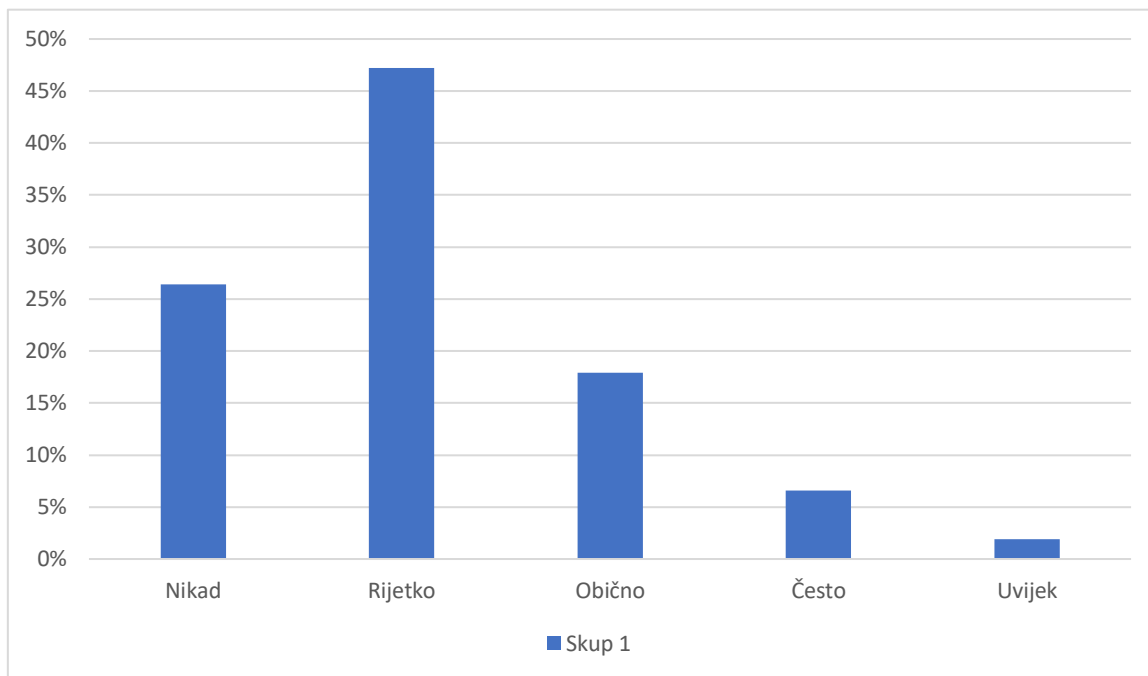
Sljedeća tvrdnja koju su ispitanici trebali procijeniti glasi „Trebao/la bih bolje govoriti na hrvatskome standardnome jeziku u službenoj i javnoj komunikaciji.“ Najveći se postotak ispitanika (29,2 %) uglavnom slaže s tom tvrdnjom. Na slici su prikazani navedeni podatci s pripadajućim postotcima.

Slika 7. *Trebao/la bih bolje govoriti na hrvatskome standardnome jeziku u službenoj i javnoj komunikaciji.*

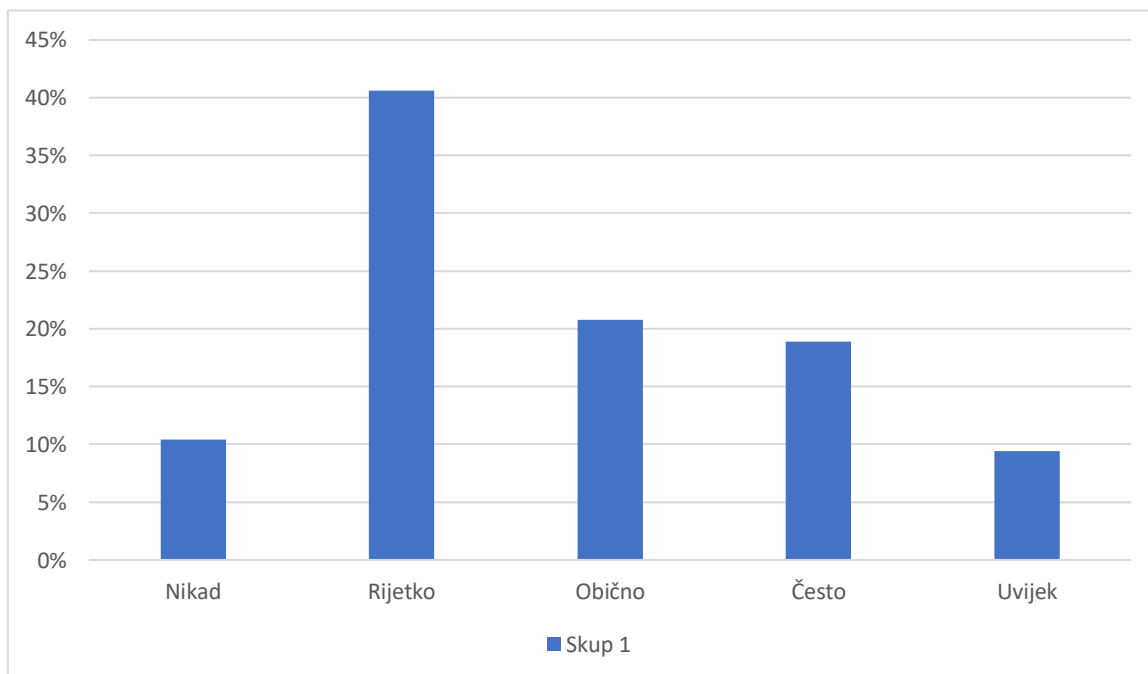

S pomoću sljedećih nekoliko tvrdnji htjelo se ispitati u čemu studenti najčešće griješe prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji.

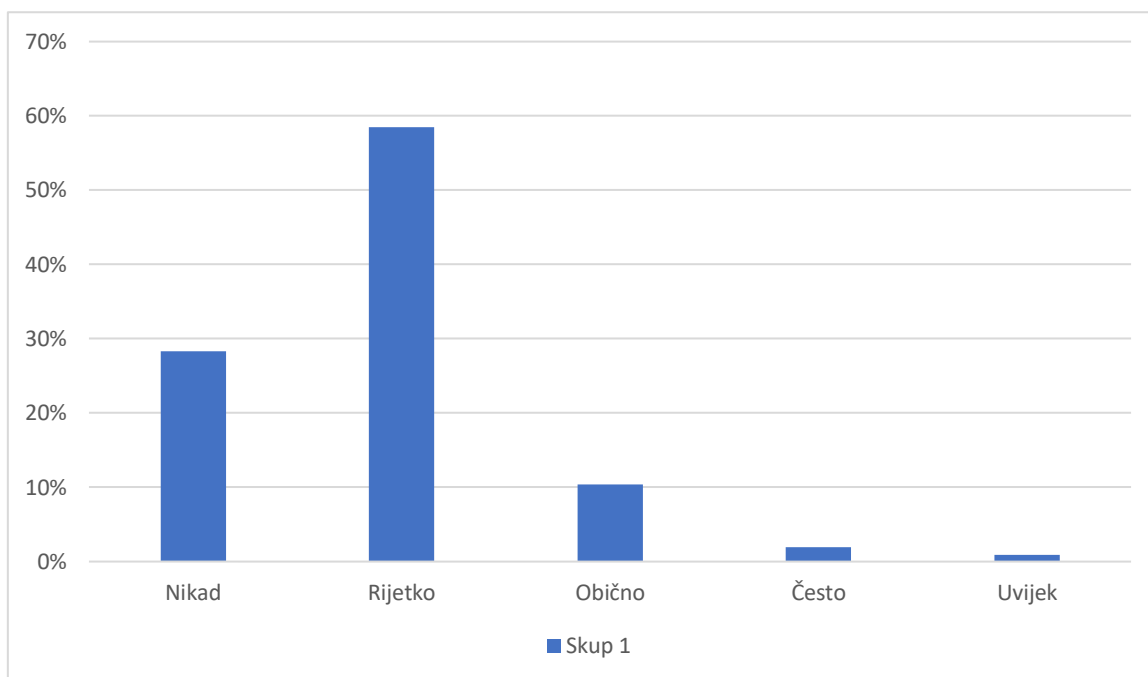
Slika 8. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u izgovoru glasova.

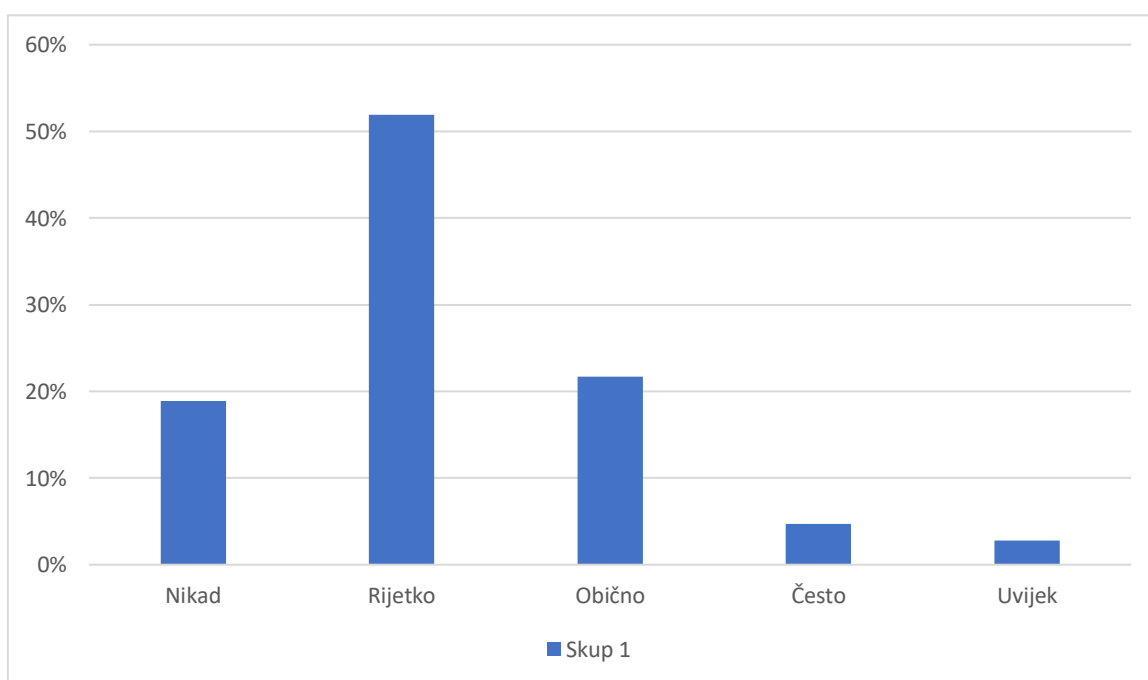
Slika 9. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u naglascima.

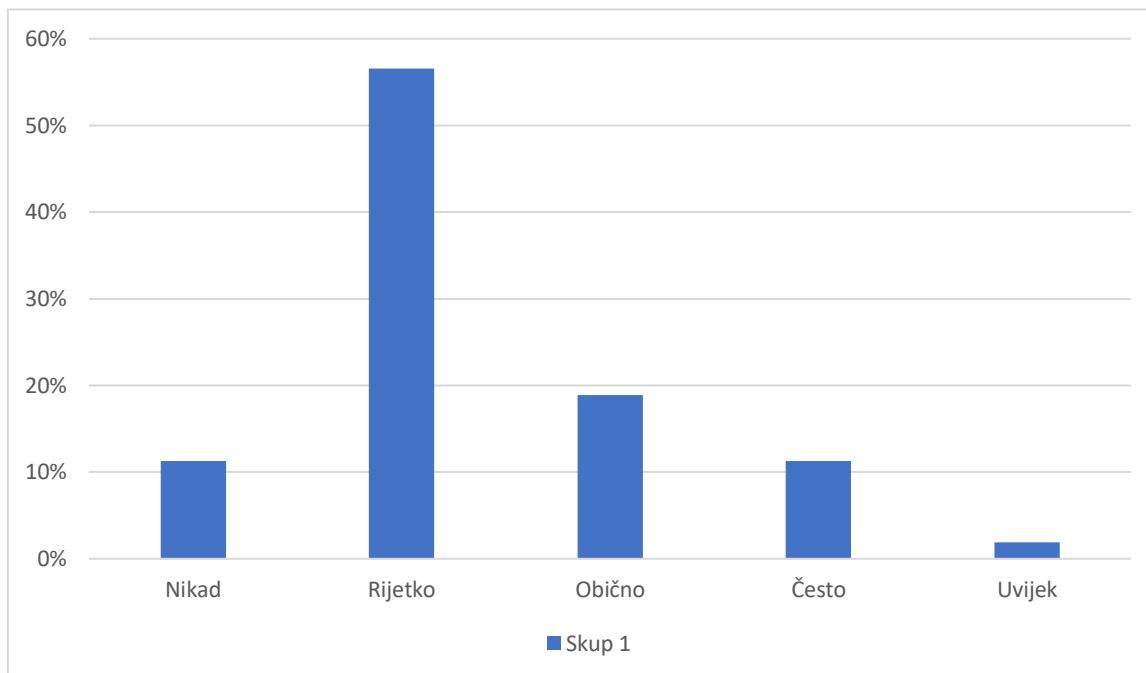
Slika 10. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u oblicima riječi.

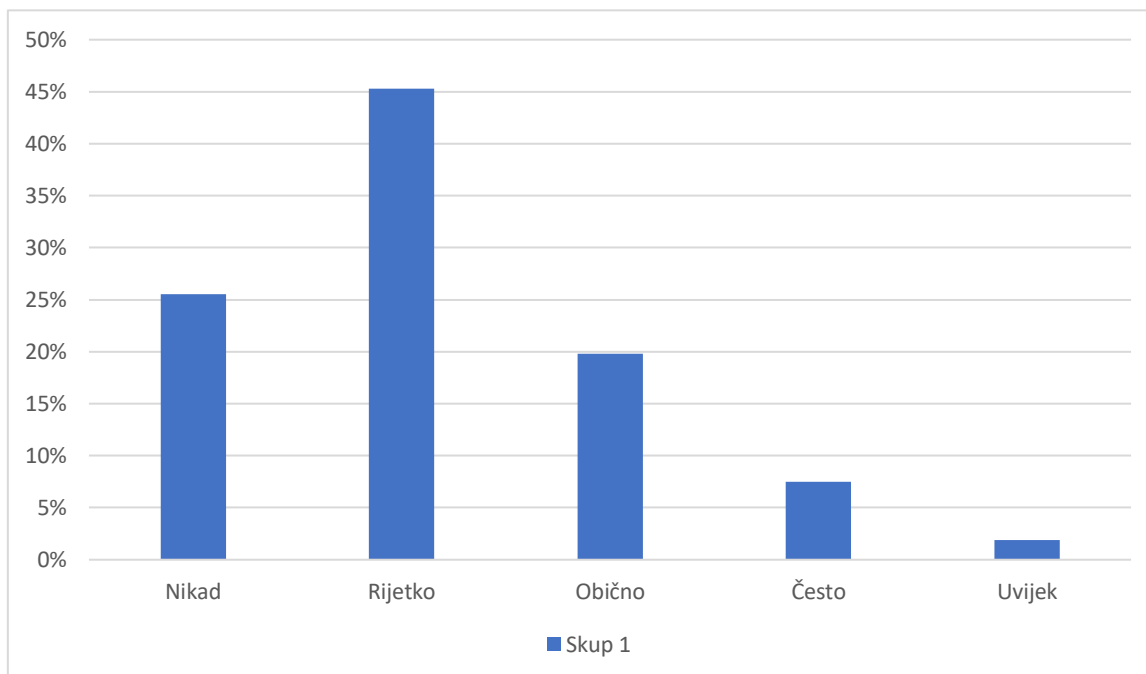
Slika 11. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u fluentnosti (tečnosti) govorenja.

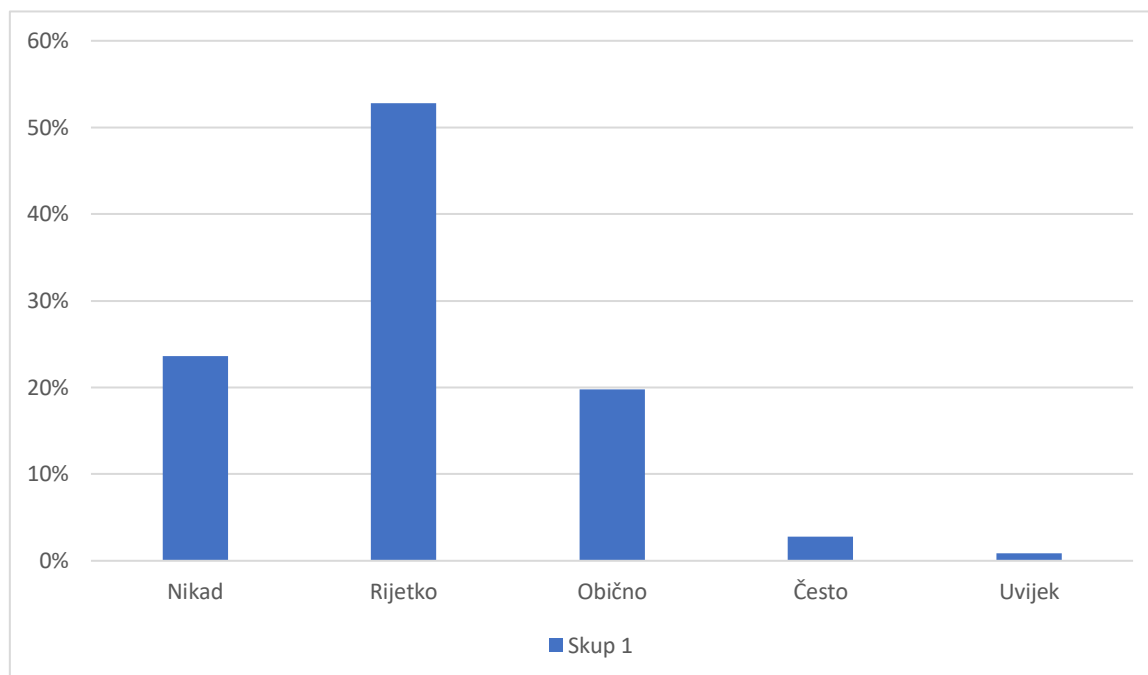
Slika 12. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u planiranju u procesu govora onoga što ću reći.

Slika 13. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u disanju.

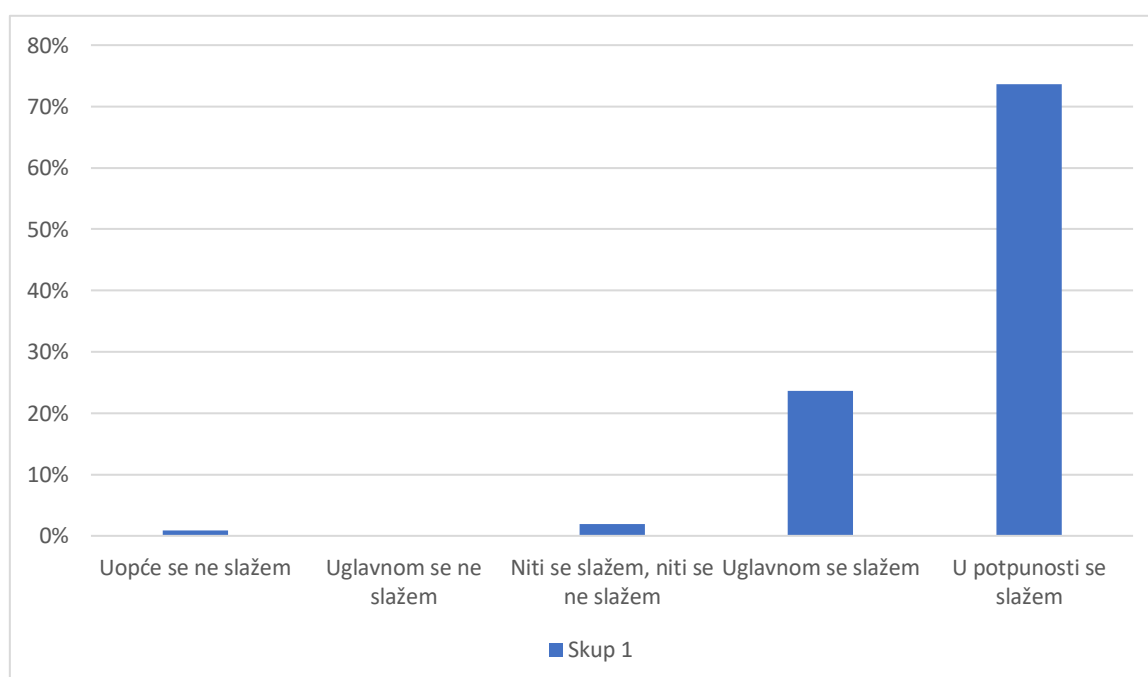

Slika 14. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u neverbalnoj komunikaciji.

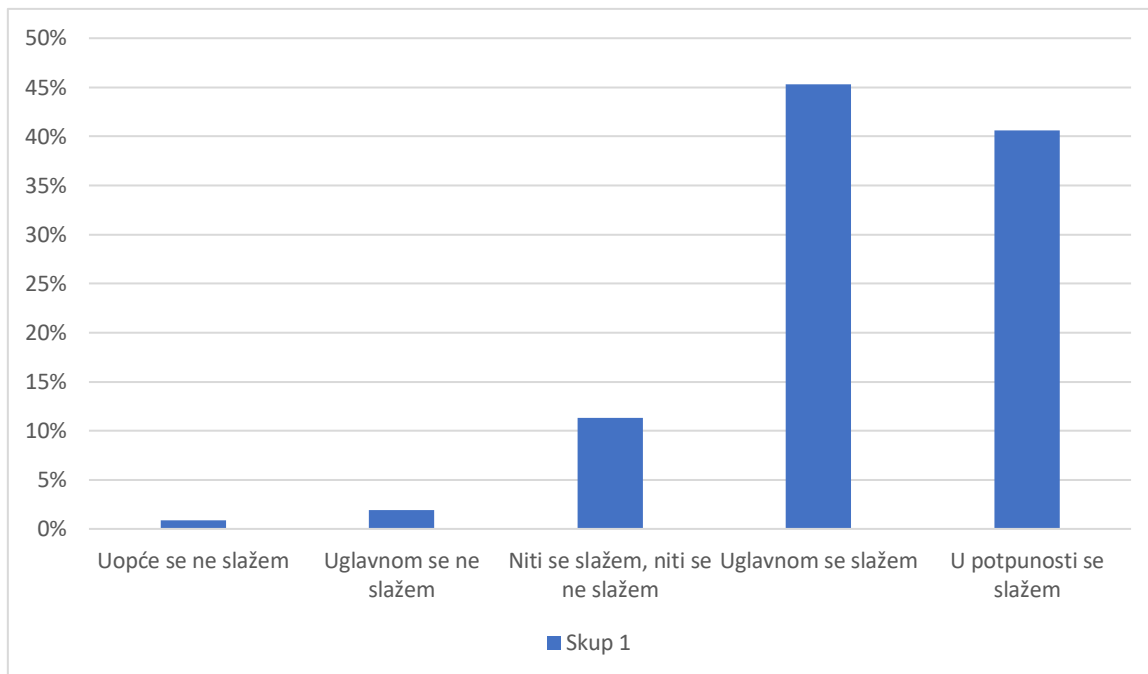
S tvrdnjom „Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u privatnoj komunikaciji.“ većina se ispitanika (73,6 %) u potpunosti slaže ili se uglavnom slaže (23,6 %).

Slika 15. Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u privatnoj komunikaciji.

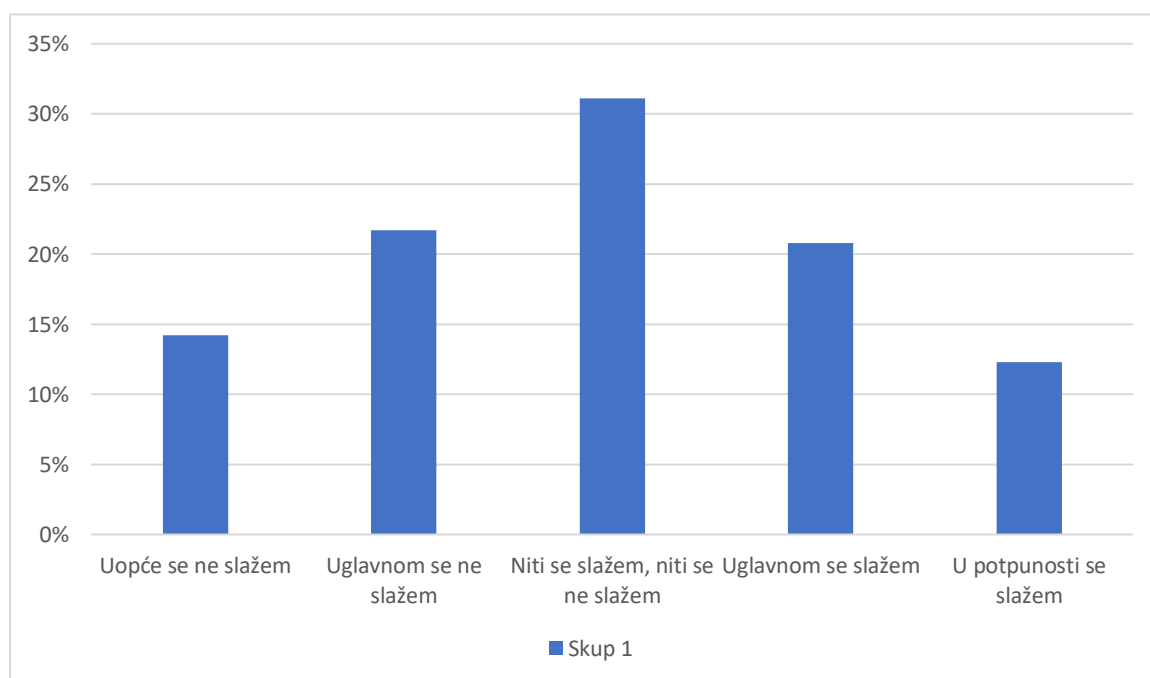
S tvrdnjom „Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u javnoj komunikaciji.“ većina se ispitanika (45,3 %) uglavnom slaže ili u potpunosti slaže (40,6 %), dok se samo jedan ispitanik uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Slika 16. *Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u javnoj komunikaciji.*

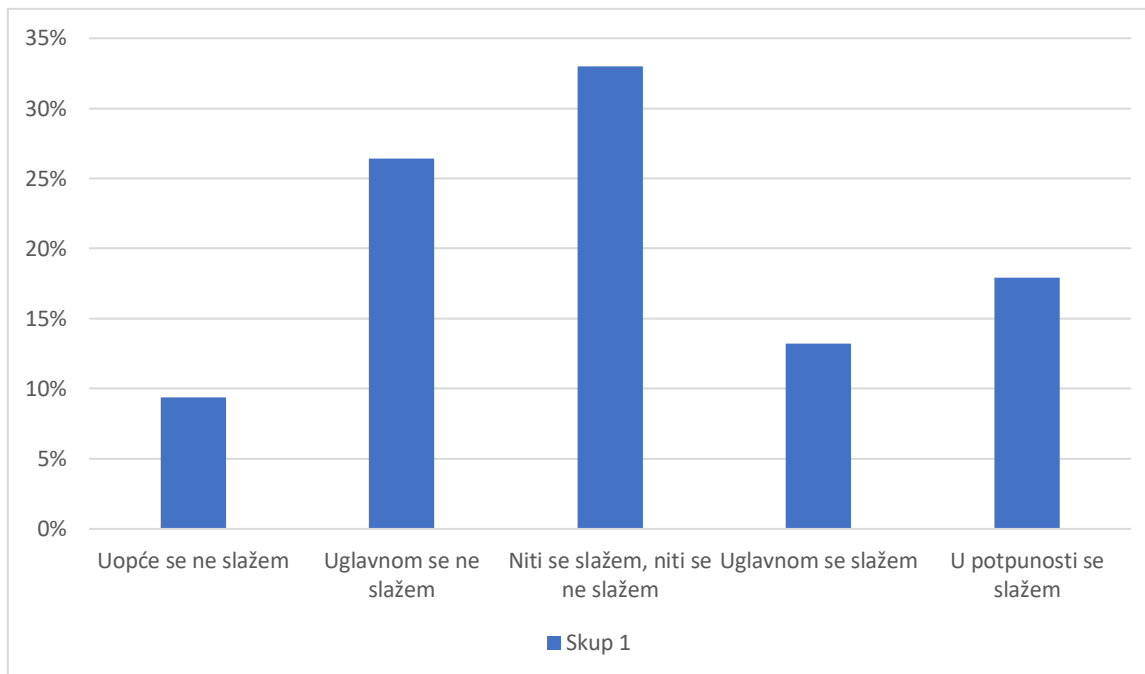
Sljedeća tvrdnja glasila je „Volim nastupati pred publikom.“. Čak je 31,1 % ispitanika odgovorilo da se niti slaže, niti ne slaže s tvrdnjom, a zanimljivo je da 14,2 % ispitanika ne voli nastupati pred publikom.

Slika 17. *Volim nastupati pred publikom.*

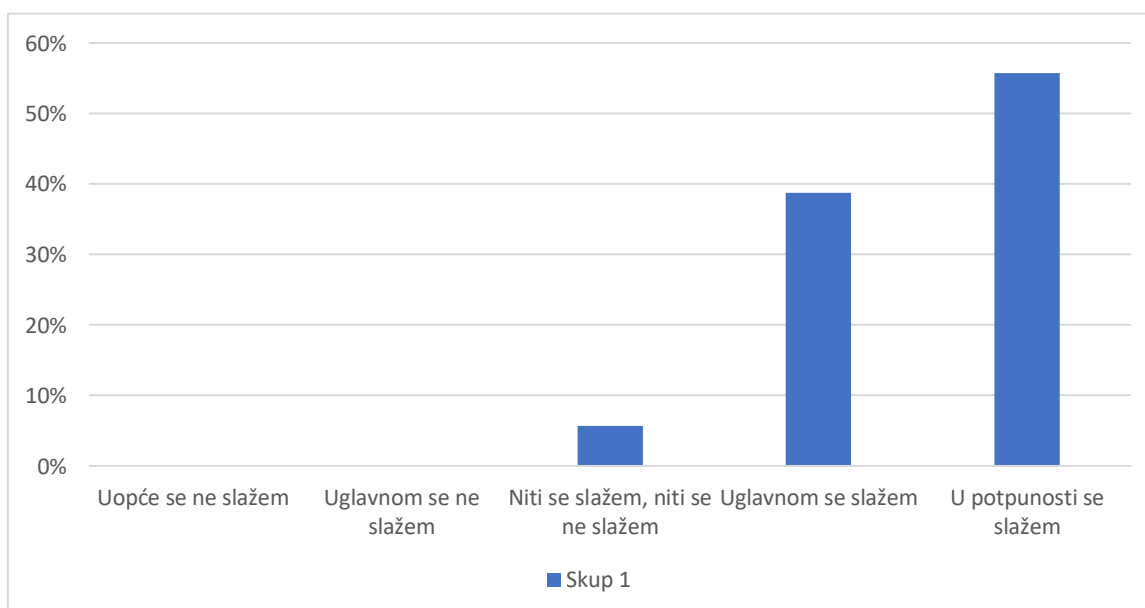
Sljedeća se tvrdnja odnosila na to snalaze li se studenti bolje u govorenoj nego pisanoj komunikaciji te na slici možemo vidjeti da se najveći broj ispitanika, njih 33 %, niti slaže, niti ne slaže s izrečenom tvrdnjom.

Slika 18. *Bolje se snalazim u govorenoj nego u pisanoj komunikaciji.*

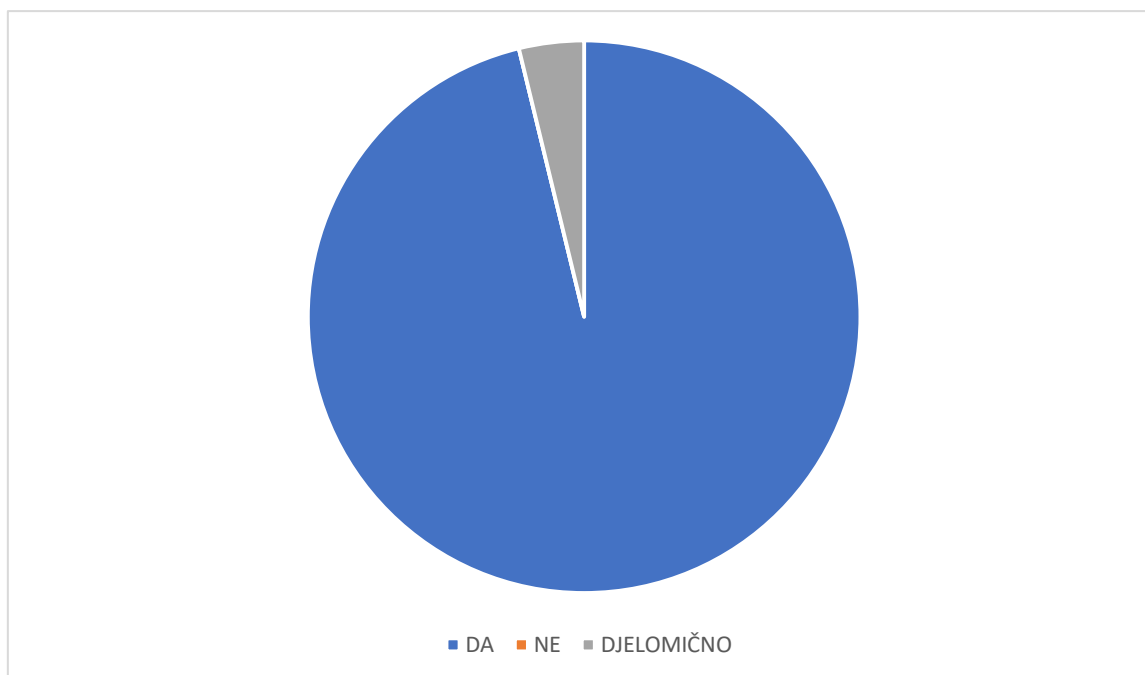
S tvrdnjom „Da bih u životu mogao/mogla uspješno jezično djelovati, trebao/trebala bih, što je moguće bolje, ovladati govorničkim umijećem.“ u potpunosti se slaže 55,7 % ispitanika, dok se 38,7 % uglavnom slaže.

Slika 19. *Da bih u životu mogao/mogla uspješno jezično djelovati, trebao/trebala bih, što je moguće bolje, ovladati govorničkim umijećem.*

Sljedeća tvrdnja glasi „Smatram da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna.“ Ponuđeni odgovori bili su: DA, NE i DJELOMIČNO. Čak je 96,2 % ispitanika odgovorilo DA, dok je 3,8 % ispitanika odgovorilo DJELOMIČNO. Važno je naglasiti kako niti jedan ispitanik nije odgovorio da uloga učitelja kao govornika u nastavi nije važna.

Slika 20. *Smatram da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna.*

Nastavno na prethodno pitanje ispitanicima je postavljeno pitanje „Koje su, prema Vašem mišljenju, osobine dobrog govornika u nastavi?“

Na ovo pitanje ispitanici su ponudili sljedeće odgovore:

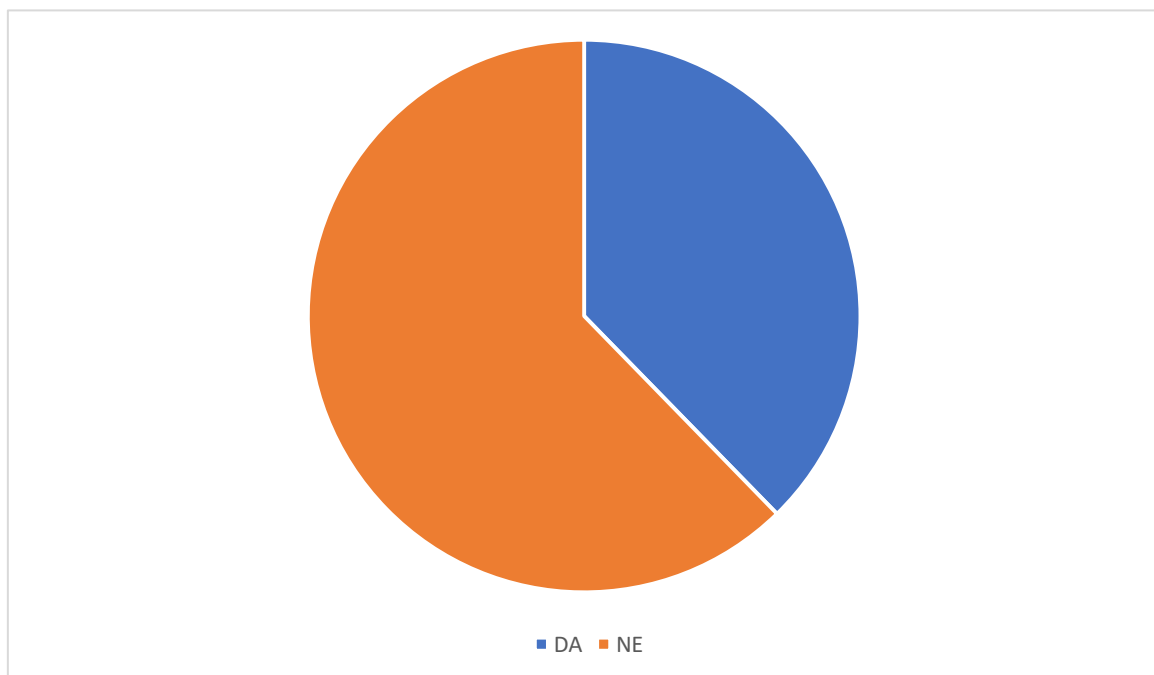
- *Fluentnost govora, načitanost učitelja, učitelj ne bi trebao imati problema s javnim nastupom*
- *Jasan i zanimljiv govor, samopouzdanje, stav*
- *Tečan govor, dobra neverbalna komunikacija*
- *Pravilan izgovor, prikladna verbalna i neverbalna komunikacija, fluentno i smisleno povezivanje rečenica*
- *Kvalitetna priprema*
- *Fluentnost, točnost (bez gramatičkih pogrešaka), dinamičnost govora, umjerenost što se tiče brzine govora*
- *Elokventnost*
- *Dobra pripremljenost, misliti o onome o čemu se govori, koncentracija, jasnoća govora*

- *Govornik treba prije svega biti pripremljen i vladati znanjem*
- *Prvenstveno zanimljiv, dinamičan, a zatim i točan govor, sposobnost slušanja drugih i sažetog izražavanja, primjeren tempo i glasnoća govora*
- *Jasno strukturirane rečenice, pravilno disanje, gramatička točnost*

Da bi budući učitelji ovladali govorništvo i govorničkim umijećem, potrebno ih je od početka njihova akademskoga obrazovanja poučavati govorničkim vještinama. Sljedećih nekoliko tvrdnji odnosi se na kolegije vezane uz govorništvo i njihovu zastupljenost na Učiteljskome fakultetu.

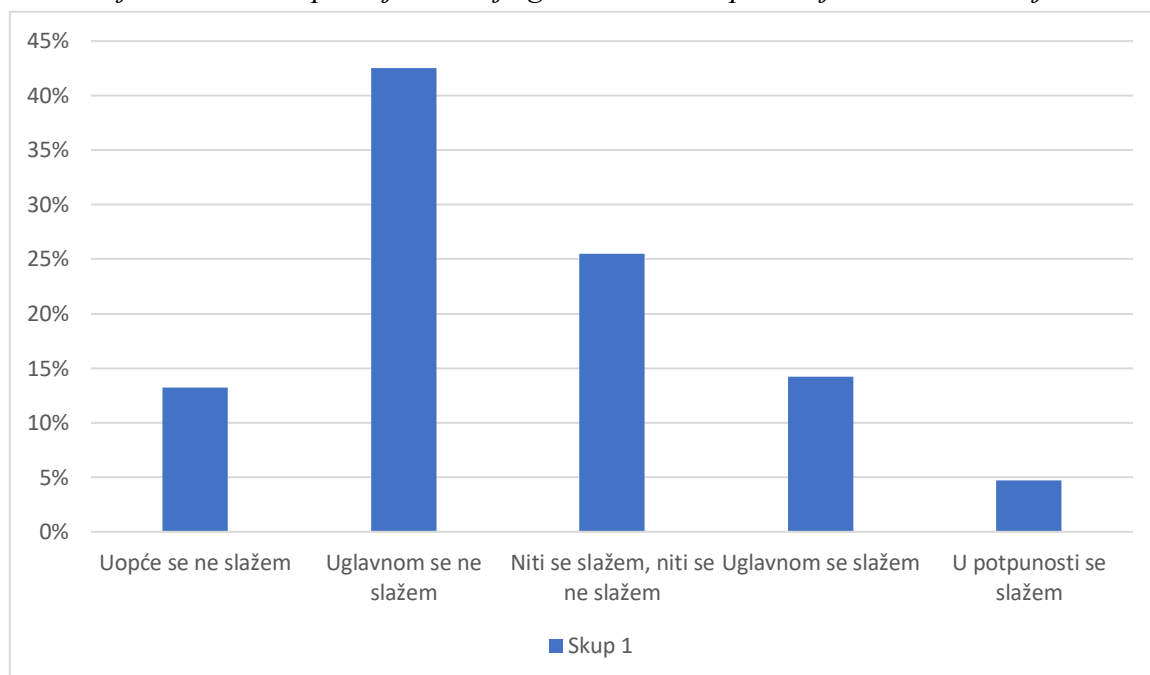
Povezano s tim, postavili smo pitanje „Jeste li prilikom studiranja imali kolegije vezane uz govorništvo?“. Većina ispitanika (62,3 %) je na ovo pitanje odgovorilo NE. Obvezni kolegij Govorništvo imaju samo studenti Učiteljskoga studija – modul hrvatski jezik, niti jedan drugi modul/smjer nemaju kolegije vezane uz govorništvo.

Slika 21. *Jeste li prilikom studiranja imali kolegije vezane uz govorništvo?*

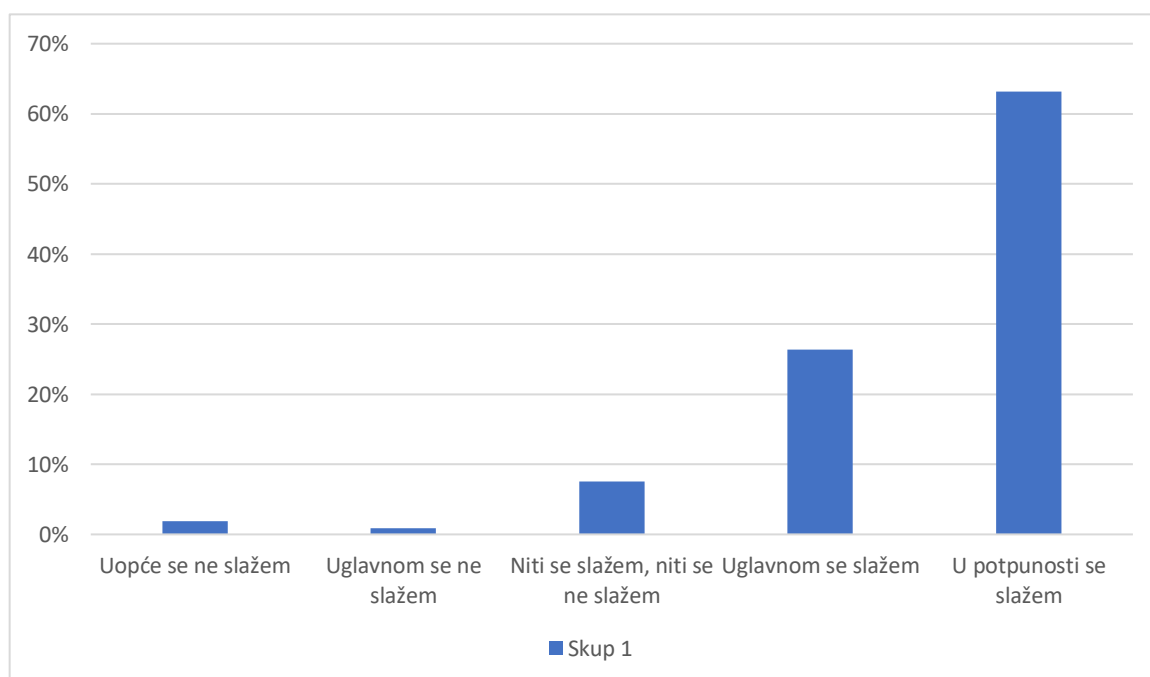
S tvrdnjom „Tijekom studija na Učiteljskom fakultetu imali smo dovoljan broj sadržaja koji su utjecali na to da poboljšam svoje govorničke kompetencije na hrvatskom jeziku.“ 13,2 % ispitanika uopće se ne slaže, dok se 42,5 % uglavnom ne slaže.

Slika 22. Tijekom studija na Učiteljskom fakultetu imali smo dovoljan broj sadržaja koji su utjecali na to da poboljšam svoje govorničke kompetencije na hrvatskom jeziku

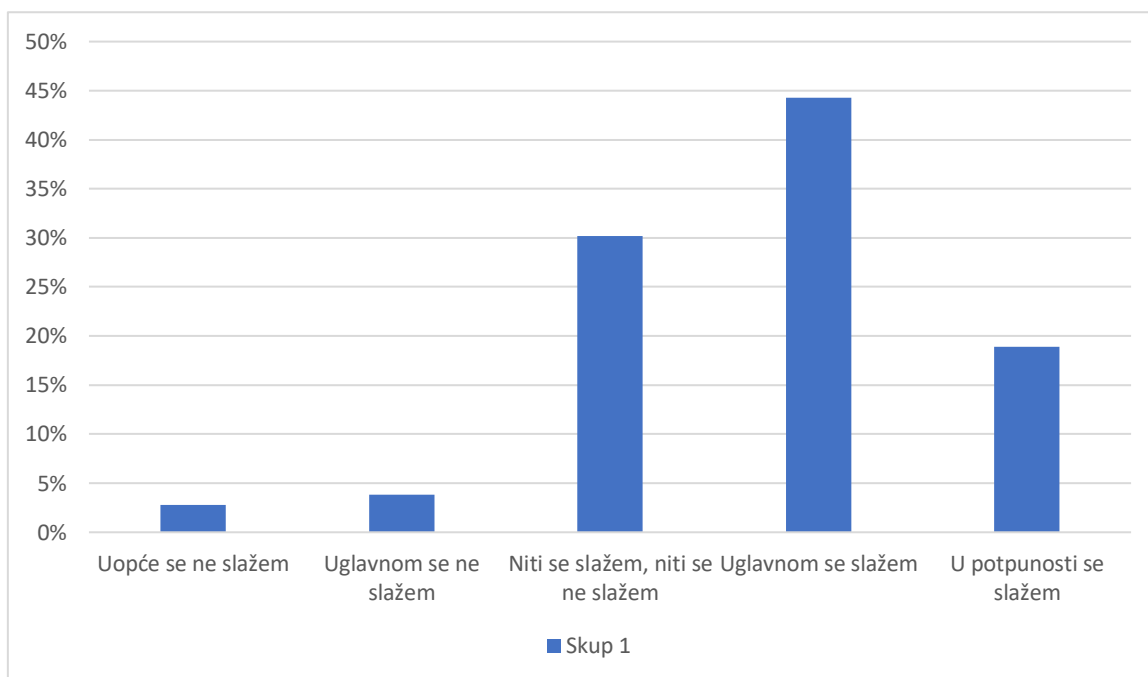
Velika većina ispitanika (63,2 %) smatraju da bi na učiteljskim fakultetima trebali biti zastupljeni kolegiji vezani uz govorništvo.

Slika 23. Smatram da bi na učiteljskim fakultetima trebali biti zastupljeni kolegiji vezani uz govorništvo.

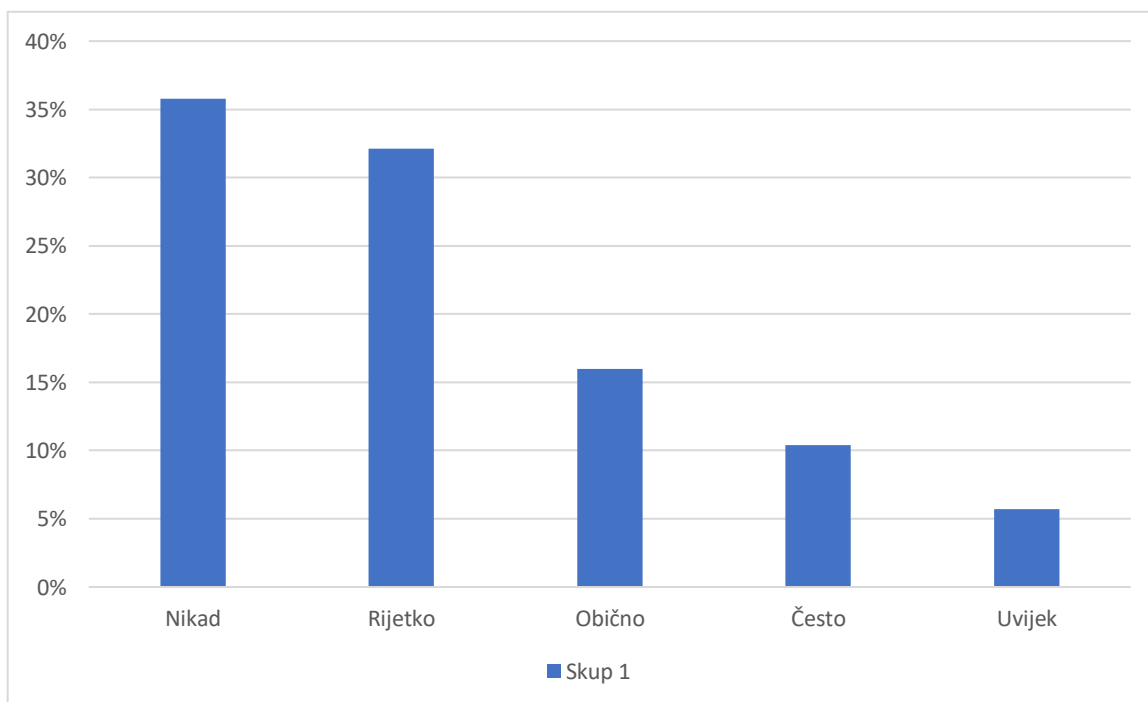
S tvrdnjom „Smatram da sam dobro osposobljen za ulogu govornika u nastavi.“ uglavnom se slaže 44,3 % ispitanika, dok se 30,2 % niti slaže, niti ne slaže.

Slika 24. *Smatram da sam dobro osposobljen za ulogu govornika u nastavi.*

Sljedeće pitanje koje se postavilo ispitanicima glasi „Jeste li se u svojoj praksi imali prilike usavršavati u govorništvu?“. Čak je 35,8 % ispitanika odgovorilo da se nikad nisu imali prilike usavršavati u govorništvu.

Slika 25. *Jeste li se u svojoj praksi imali prilike usavršavati u govorništvu?*

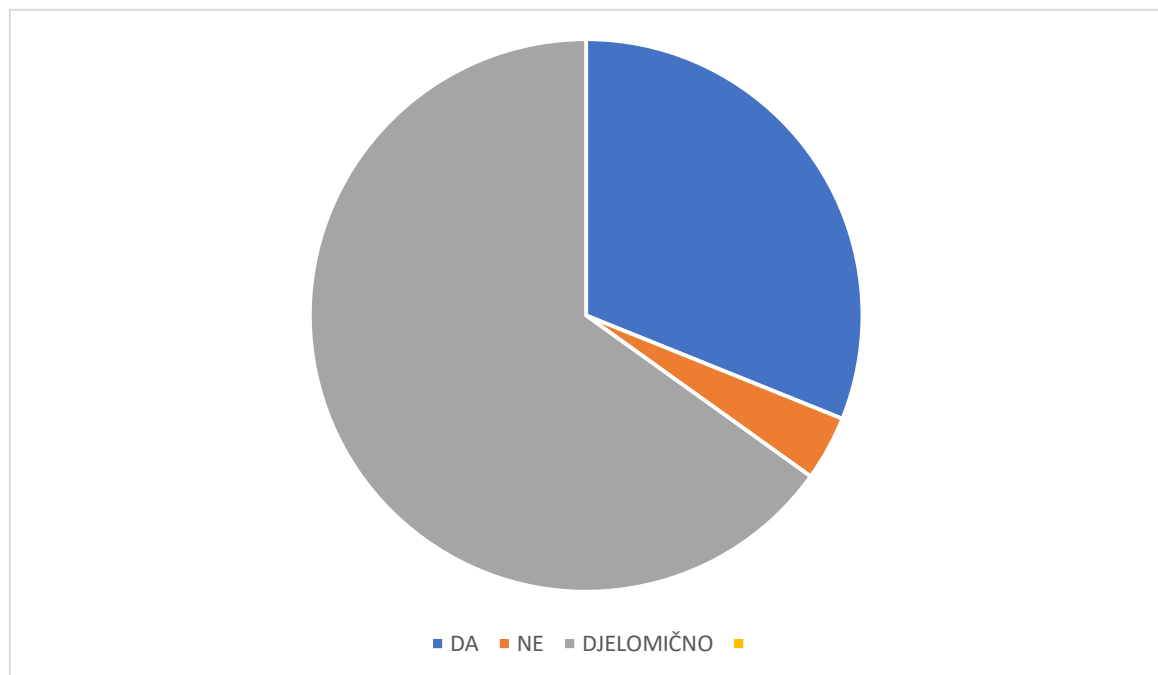
Da bismo vidjeli gdje su se ispitanici imali prilike usavršavati u govorništvu, postavili smo im pitanje „Ako ste se u svojoj praksi imali prilike usavršavati u govorništvu, napišite gdje ste se imali prilike usavršavati.“

Na ovo pitanje je odgovorilo svega 29 ispitanika, a najčešći odgovori su:

- *Na praksi u školi*
- *Kod logopeda*
- *Javni i individualni sati*
- *Seminarska izlaganja*

Da bismo vidjeli smatraju li se studenti dobrim govornicima, postavilo im se pitanje „Smatrate li se Vi dobrim govornikom?“. Ispitanici su na pitanje mogli odgovoriti sa DA, NE i DJELOMIČNO. Velika većina ispitanika, njih 65,1 % je odgovorila DJELOMIČNO.

Slika 26. *Smatrate li se Vi dobrim govornikom?*

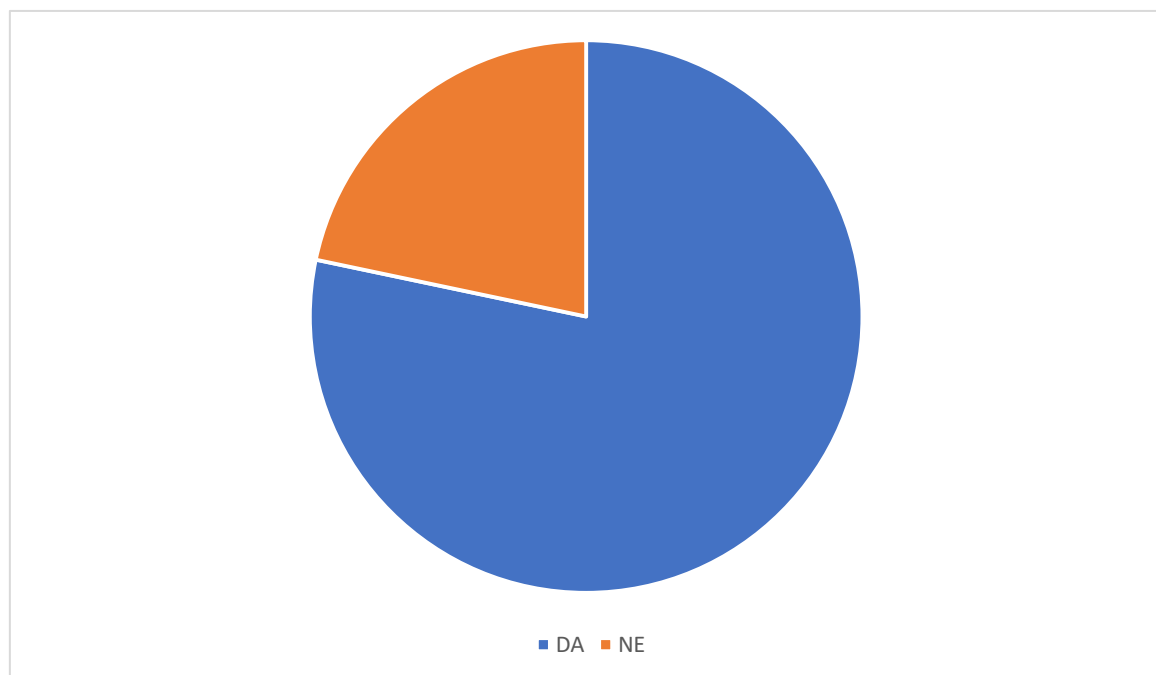
Ispitanici su trebali obrazložiti odgovor na prethodno pitanje, pa su se među najčešćim odgovorima našli:

- *Smatram da mi je potrebno još vještina da budem dobar govornik*
- *Uvijek može bolje*
- *Nekad imam tremu pa zbog toga brzam ili se spetljam*
- *Potrebno mi je više samopouzdanja*
- *Uvijek ima prostora za postati bolji u svemu što radimo pa tako i u govorništvu*

- *Smatram da sam dobar govornik, ali mogu biti još bolja*
- *Moram poraditi na naglašavanju riječi i upotrebi standardnoga jezika*
- *Smatram da sam dobar govornik, ali često griješim pri pravilnom naglašavanju riječi. Volio bih još obogatiti svoj vokabular i poraditi na gramatici*
- *Smatram da smo trebali imati kolegije vezane uz govorništvo na Fakultetu*
- *Smatram da pravilno izgovaram riječi i da se dobro služim njima, ali je i dalje nekakvo zastajanje prisutno u mom govoru, kao da nemam što reći ili se ne mogu sjetiti najprikladnije riječi*
- *Trebala bih bolje znati standardni jezik*
- *Postoje situacije u kojima mi nije toliko ugodno pa zapinjem u govoru, ali postoje i one u kojima dobro vladam govorom*
- *Smatram da trebam poraditi još na sebi i svom govoru u stilu da mi govor bude jasniji i tečniji*
- *Ne smatram se dobrim govornikom zbog straha od javnog nastupa*
- *Djelomično se smatram dobrim govornikom jer imam znanje, no nemam iskustva*

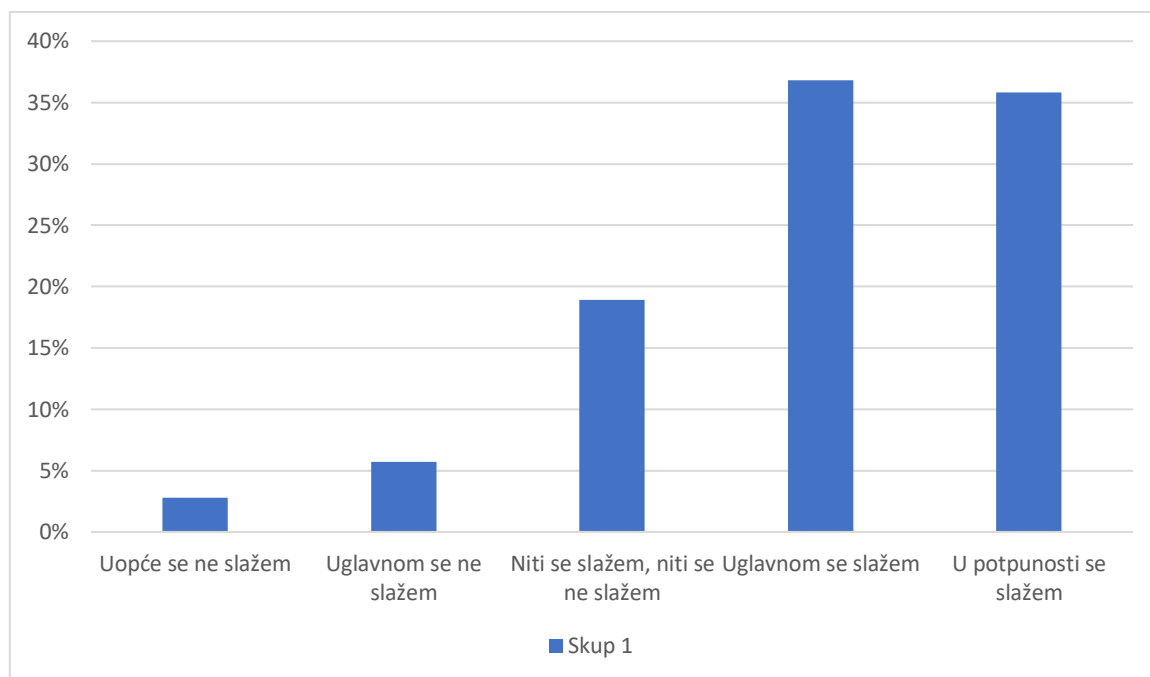
Na pitanje „Smatrate li da Vam nešto nedostaje na tome području?“ 78,3 % ispitanika je odgovorilo DA.

Slika 27. *Smatrate li da Vam nešto nedostaje na tome području?*

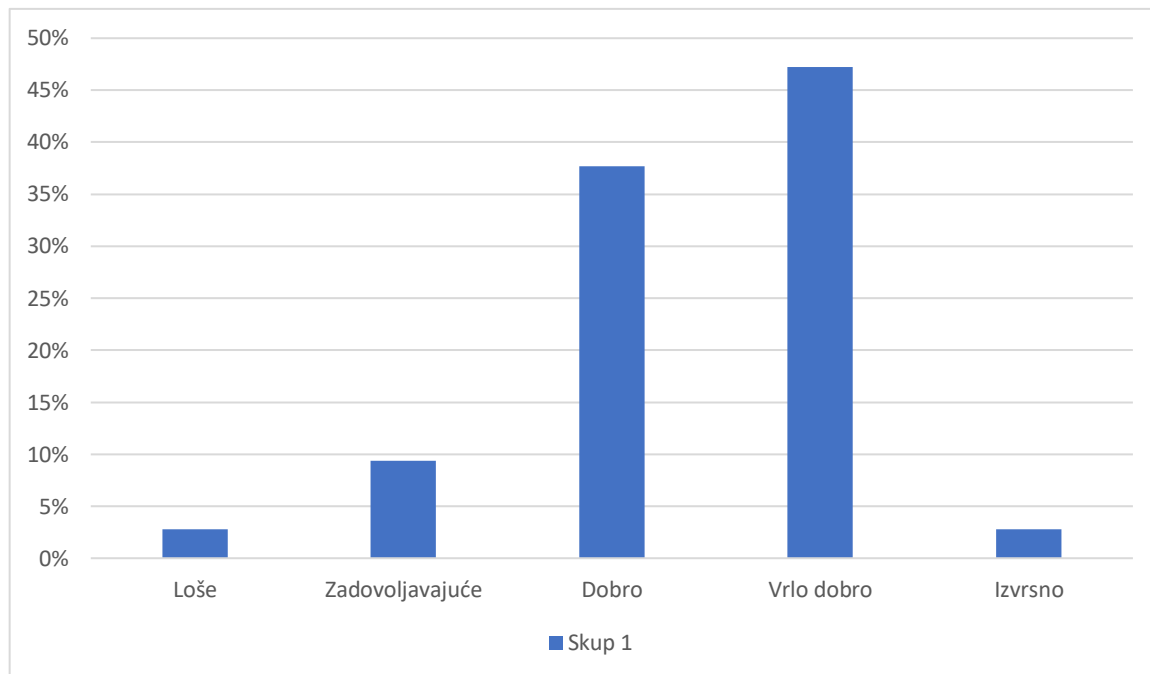
S tvrdnjom „Vidim svoj napredak u govorničkim vještinama tijekom godina studija.“ Većina je ispitanika odgovorila da se djelomično slaže (36,8 %) i da se u potpunosti slaže s tvrdnjom (35,8 %).

Slika 28. Vidim svoj napredak u govorničkim vještinama tijekom godina studija.

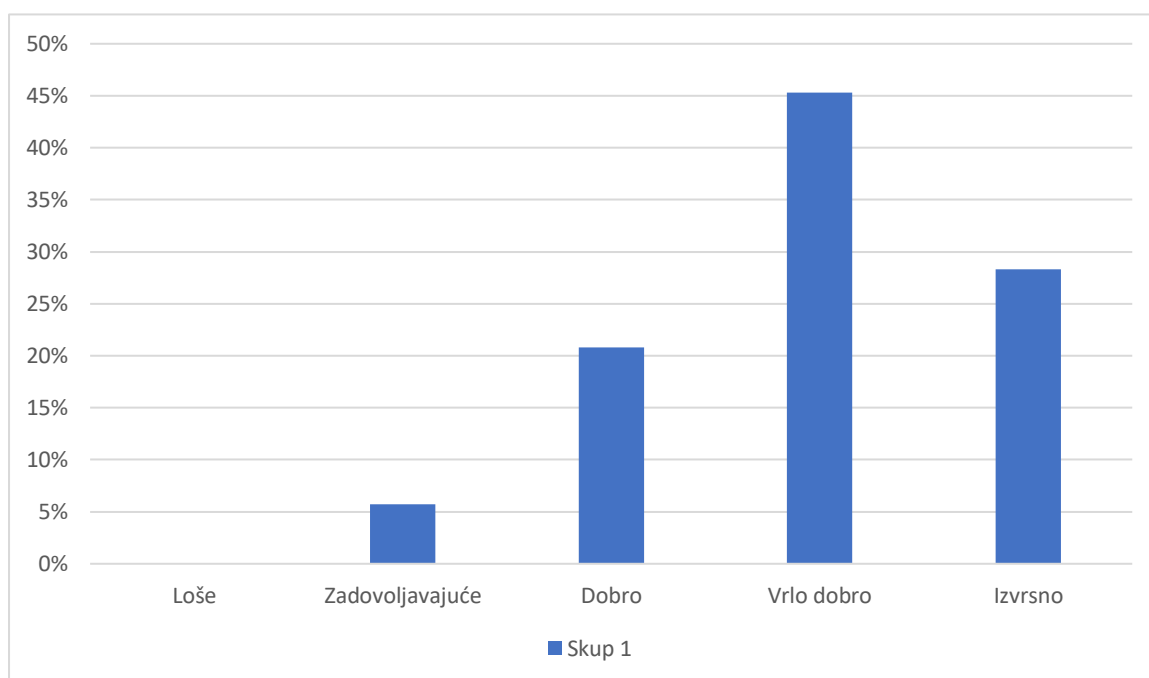
Da bismo vidjeli kako studenti procjenjuju svoje kolege i kolegice te profesore i profesorice, postavili smo dvije tvrdnje. „Govorničko umijeće u nastavi mojih kolegica i kolega procjenjujem kao:“ ispitanici su ocijenili, u najvećoj mjeri, kao vrlo dobro (47,2 %).

Slika 29. Govorničko umijeće u nastavi mojih kolega i kolegica procjenjujem kao:

„Govorničko umijeće u nastavi mojih profesora i profesorica procjenjujem kao:“ ispitanici su ocijenili, u najvećoj mjeri, kao vrlo dobro (45,3 %).

Slika 30. Govorničko umijeće u nastavi mojih profesora i profesorica na Fakultetu procjenjujem kao:

6. RASPRAVA

Ovim istraživanjem nastojala su se prikazati mišljenja, stavovi i vještine budućih učitelja u vezi s govorništvom i govorničkim umijećem. Prije same provedbe istraživanja postavljene su četiri hipoteze. *Hipoteza 1* bila je: *Studenti završnih godina Učiteljskoga studija smatraju da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna*. Analizom dobivenih rezultata, vidljivo je da je 96,2 % ispitanika odgovorilo kako je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna čime je ova hipoteza prihvaćena. Učitelj uistinu treba biti idealan govorni model svojim učenicima pa ovi rezultati ne iznenađuju.

Nadalje, istraživanjem se htjela ispitati samoprocjena studenata završnih godina Učiteljskoga studija smatraju li se dobrim govornicima. *Hipoteza 2: Studenti završnih godina Učiteljskoga studija sebe ne smatraju dobrim govornicima* nije niti prihvaćena, niti je odbačena. Rezultati su pokazali kako se 65,1 % ispitanika smatra tek djelomično dobrim govornicima. Neki od razloga koje su studenti naveli su: trema, nedostatak samopouzdanja, nedostatak kolegija vezanih uz govorništvo i govorničko umijeće, nedostatak prakse te nedostatak govorničkih vještina.

S obzirom na prethodno pitanje postavljena je *hipoteza 3: Studenti završnih godina Učiteljskoga studija, tijekom studiranja, nisu imali kolegije vezane uz govorništvo*. Većina ispitanika, njih 62,3 % odgovorila je da, prilikom studiranja, nisu imali kolegije vezane uz govorništvo čime je ova hipoteza prihvaćena. U radu je istaknuto da govor ima dvije važne sastavnice: komunikacijsku i retoričku te da je podjednako važno njegovati obje kako bi govor u odgoju i obrazovanju postigao svoju svrhu i to od početka akademskoga obrazovanja učitelja. Važno je naglasiti da su samo studenti Učiteljskoga studija – modul hrvatski jezik, tijekom studiranja, imali jedan obvezni kolegij vezan uz razvoj komunikacijske i retoričke sastavnice govora.

I za kraj, postavljena je *hipoteza 4: Studenti završnih godina Učiteljskoga studija smatraju da bi kolegiji vezani uz govorništvo trebali biti zastupljeni na učiteljskim fakultetima*. Ovim istraživanjem htjelo se ispitati mišljenje studenata završnih godina o tome bi li kolegiji vezani uz govorništvo trebali biti zastupljeni na učiteljskim fakultetima s obzirom da je do sada samo jedan modul (modul hrvatski jezik) imao takav kolegij. S ovom se tvrdnjom u potpunosti slaže 63,2 % ispitanika, odnosno većina studenata (svih modula i smjerova) smatra kako bi kolegiji vezani uz govorništvo i govorničko umijeće trebali biti zastupljeni na učiteljskim fakultetima, čime je i *hipoteza 4* prihvaćena.

Zbog svega navedenog vidljivo je da studenti završnih godina, budući učitelji, smatraju kako je uloga učitelja kao govornika u nastavi od iznimne važnosti za njih, ali i za njihov budući rad s učenicima. Iz ovog istraživanja jasno je vidljivo da su studenti svjesni svojih nedostataka u vezi s govorništvom i govorničkim umijećem te je s tim ciljem i provedeno ovo istraživanje. Svrha provedenog istraživanja bila je osvijestiti važnost stjecanja govorničkih vještina te upozoriti na potrebu unapređivanja nastave na Učiteljskome fakultetu dodavanjem kolegija i sadržaja vezanih uz govorništvo i jačanje govorničkih kompetencija kako bi svi studenti bili idealni govornici u nastavi.

7. ZAKLJUČAK

U suvremenoj nastavi učitelj ima vrlo važnu ulogu u životu učenika. Učitelj je model koji učenici oponašaju. Učenici oponašaju svoje učitelje u odijevanju, razmišljanju, ali i u govoru. S obzirom na to da se učenici upoznaju s hrvatskim standardnim jezikom ulaskom u prvi razred osnovne škole, učitelj mora biti idealan govornik hrvatskoga standardnoga jezika koji će svojim jasnim i pravilnim govorom biti govorni uzor svojim učenicima. Od učitelja se očekuje da bude u mogućnosti jasno i uvjerljivo prezentirati informacije, dati jasna objašnjenja, ali i pomoći učenicima pri učenju hrvatskoga standardnoga jezika. Učiteljevo djelovanje zahtijeva visoku razinu govorničkih i komunikacijskih vještina te je iste potrebno osnaživati od početka njihova akademskoga obrazovanja.

S tim je ciljem provedeno ovo istraživanje na studentima 4. i 5. godine Integriranoga preddiplomskoga i diplomskoga učiteljskoga studija Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao budućim učiteljima koje čeka izazov održavanja razredne nastave i pružanja primjera dobra govornoga modela svojim učenicima. Cilj ovoga rada bio je ispitati mišljenje studenata završnih godina Učiteljskoga studija kako oni vide ulogu učitelja kao idealnoga govornika u nastavi te smatraju li se dobrim govornicima. Također, nastojalo se ispitati studente završnih godina jesu li na učiteljskome fakultetu imali kolegije vezane uz govorništvo i govorničko umijeće koji bi im pomogli ostvariti se u ulozi idealna govornika u nastavi.

S obzirom na provedeno istraživanje uočeno je da studenti 4. i 5. godine Učiteljskoga studija, odnosno budući učitelji, smatraju kako je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna, ali se tek 31 % ispitanika smatra dobrim govornikom. Neki od razloga koje su studenti naveli su: trema, nedostatak samopouzdanja, nedostatak kolegija vezanih uz govorništvo i govorničko umijeće, nedostatak prakse. Da bi učitelji uspješno ovladali govorničkim umijećem, potrebno ih je poučavati govorničkim vještinama od početka njihova akademskog obrazovanja te bi takvi kolegiji trebali biti zastupljeni na učiteljskim fakultetima. S tom se tvrdnjom u potpunosti slaže 63 % ispitanika.

Velika većina studenata, budućih učitelja, smatra da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna, ali i da njima, kao govornicima, nešto nedostaje na tome području.

Ipak, na kraju ostaje samo nada da će ovo istraživanje pomoći osvijestiti važnost stjecanja govorničkih vještina kako bi svaki učitelj bio idealan govornik i idealan govorni model svojim učenicima.

8. LITERATURA

1. Brajša, P. 1994. *Pedagoška komunikologija*. Školske novine. Zagreb.
2. Čudina-Obradović, M.; Težak, D. 1995. *Mirotvorni razred: priručnik za učitelje o mirotvornom odgoju*. Znamen. Zagreb.
3. Delors, Jacques i dr. 1998. *Učenje Blago u nama*. Educa. Zagreb.
4. Frančić, A. 2015. Imena i standardnojezična norma. U: A. Suvala i J. Pandžić (Ur.) *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb. 51-66.
<https://www.azoo.hr/www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/photos/izdanja/nestandardni-hrvatski-1536871262.pdf#page=73> (pristupljeno 5. 6. 2022.)
5. Guberina, P. 1991. Preduvjeti govorne komunikacije. *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu*, 18/1. 63-67.
<https://hrcak.srce.hr/74311> (pristupljeno 7. 6. 2022.)
6. Kišiček, G.; Stanković, D. 2014. *Retorika i društvo*. Naklada Slap. Zagreb.
7. Kolenić, Lj. 2015. Hrvatski standard i hrvatski štokavski dijalekti. U: A. Suvala i J. Pandžić (Ur.) *Nestandardni hrvatski jezik prema standardnom hrvatskom jeziku*. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb. 5-30.
<https://www.azoo.hr/www.azoo.hr/app/uploads/uvezeno/photos/izdanja/nestandardni-hrvatski-1536871262.pdf#page=73> (pristupljeno 5. 6. 2022.)
8. Pavličević-Franić, D. 2005. *Komunikacijom do gramatike*. Alfa. Zagreb.
9. Pavličević-Franić, D. 2018. Utjecaj jezičnih djelatnosti slušanja i govorenja na razvoj komunikacijske kompetencije u procesu ovladavanja hrvatskim jezikom. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje* 20/2. 287-308.
<https://hrcak.srce.hr/clanak/313713> (pristupljeno 5. 6. 2022.)
10. Pintarić, A.; Mihoković, T. 2009. Školska interpretacija romana „Divlji konj“ Božidara Prosenjaka. *Život i škola* 55/21. 81-94. <https://hrcak.srce.hr/37091> (pristupljeno 6. 6. 2022.)
11. Smajić, D.; Jurić, M. 2013. Jezični bonton u nastavi hrvatskoga jezika. *Život i škola* 59/29. 205-222. <https://hrcak.srce.hr/clanak/179498> (pristupljeno 5. 6. 2022.)
12. Stančić, V.; Ljubešić, M. 1994. *Jezik, govor, spoznaja*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
13. Škarić, I. 1986. Određenje govora. *Govor* 3/2. 2-16. <https://hrcak.srce.hr/178296> (pristupljeno 5. 6. 2022.)

14. Šego, J. 2005. *Kako postati uspješan govornik*. Profil. Zagreb.
15. Turza-Bogdan, T. 2003. Mogućnosti razvijanja komunikacijskih sposobnosti u ranoj školskoj dobi. U: I. Vodopija (Ur.) *Dijete i jezik danas*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Visoka učiteljska škola u Osijeku. Osijek. 101-107.
<https://chila.eu/wp-content/uploads/2019/02/U%C4%8Ditelj-hrvatskoga-jezika-i-u%C4%8Ditelj-stranoga-jezika-za-u%C4%8Denike-mla%C4%91e-%C5%A1kolske-dobi-2003.pdf> (pristupljeno 7. 6. 2022.)
16. Vignjević, J. 2020. Upute za dobar govor u odgajanju i obrazovanju. *Nova prisutnost*, 18/2. 325-340. <https://hrcak.srce.hr/241365> (pristupljeno 5. 6. 2022.)
17. Visinko, K. 2007. Proces stjecanja pismenosti. U: M. Češi i M. Barbaroša-Šikić (Ur.) *Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika*. Naklada Slap. Jastrebarsko. 118-125.
18. Zrilić, S. 2010. Kvaliteta komunikacije i socijalni odnosi u razredu. *Pedagoška istraživanja* 7/2. 231-240. <https://hrcak.srce.hr/clanak/174490> (pristupljeno 5. 6. 2022.)

9. PRILOZI

9.1. *Anketni upitnik Učitelj kao idealan govornik u nastavi*

Poštovani kolege i kolegice 4. i 5. godine Integriranoga preddiplomskoga i diplomskoga učiteljskoga studija na Učiteljskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, moje ime je Josipa Topić i studentica sam 5. godine Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U svrhu izrade diplomskoga rada „Učitelj kao idealan govornik u nastavi“ provodim istraživanje pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Tamare Gazdić-Alerić.

Upitnikom se ispituju mišljenja, stavovi i vještine budućih učitelja u vezi s govorništvo i govorničkim umijećem.

Dobiveni su podatci povjerljivi i služiti će isključivo za izradu diplomskoga rada. Upitnik je anonimn, a sudjelovanje u njemu je dobrovoljno.

Molim vas da izdvojite nekoliko minuta za popunjavanje ovog upitnika i na taj način pridoneseite mojem istraživanju.

Unaprijed hvala na sudjelovanju i izdvojenom vremenu!

Josipa Topić

1. Spol:

M

Ž

2. Dob: _____

3. Županija u kojoj ste proveli najveći dio svojega života

Bjelovarsko-bilogorska

Brodsko-posavska

Dubrovačko-neretvanska

Grad Zagreb

- o Istarska
- o Karlovačka
- o Koprivničko-križevačka
- o Krapinsko-zagorska
- o Ličko-senjska
- o Međimurska
- o Osječko-baranjska
- o Požeško-slavonska
- o Primorsko-goranska
- o Sisačko-moslavačka
- o Splitsko-dalmatinska
- o Šibensko-kninska
- o Varaždinska
- o Virovitičko-podravska
- o Vukovarsko-srijemska
- o Zadarska
- o Zagrebačka

4. Smjer/modul:

- o Učiteljski studij - smjer njemački jezik
- o Učiteljski studij - smjer engleski jezik
- o Učiteljski studij - modul hrvatski jezik
- o Učiteljski studij - modul informatika
- o Učiteljski studij - modul odgojne znanosti
- o Učiteljski studij - modul likovna umjetnost i kultura

U sljedećim tvrdnjama zaokružite ponuđeni odgovor koji najbolje odgovara Vašem mišljenju.

5. Primjećujem razliku između govora koji upotrebljavam prilikom razgovora s ukućanima i prijateljima te govora kojim se služim u sudjelovanju u nastavi na Fakultetu.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

6. U nastavi na Fakultetu služim se hrvatskim standardnim jezikom.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

7. U nastavi na Fakultetu koristim se zavičajnim jezikom.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

8. U kojim se situacijama najčešće koristite zavičajnim govorom na Fakultetu?

9. Smatram da prilikom upotrebe hrvatskoga standardnoga jezika činim veći broj pogrešaka (pravopisnih, gramatičkih, stilskih, leksičkih).

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

10. Trebao/la bih bolje govoriti na hrvatskome standardnom jeziku u službenoj i javnoj komunikaciji.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

11. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u izgovoru glasova.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

12. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u naglascima.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

13. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u oblicima riječi.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

14. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u fluentnosti (tečnosti) govorenja.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

15. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u planiranju u procesu govora onoga što ću reći.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

16. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u disanju.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

17. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u neverbalnoj komunikaciji.

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

18. Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u privatnoj komunikaciji.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

19. Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u javnoj komunikaciji.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

20. Volim nastupati pred publikom.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

21. Bolje se snalazim u govorenoj nego u pisanoj komunikaciji.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

22. Da bih u životu mogao/mogla uspješno jezično djelovati, trebao/trebala bih, što je moguće bolje, ovladati govorničkim umijećem.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

23. Smatram da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna.

DA

NE

DJELOMIČNO

24. Koje su, prema Vašem mišljenju, osobine dobrog govornika u nastavi?

25. Jeste li prilikom studiranja imali kolegije vezane uz govorništvo?

DA

NE

26. Tijekom studija na Učiteljskom fakultetu imali smo dovoljan broj sadržaja koji su utjecali na to da poboljšam svoje govorničke kompetencije na hrvatskom jeziku.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

27. Smatram da bi na učiteljskim fakultetima trebali biti zastupljeni kolegiji vezani uz govorništvo.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

28. Smatram da sam dobro osposobljen za ulogu govornika u nastavi.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

29. Jeste li se u svojoj praksi imali prilike usavršavati u govorništvu?

1 - nikad, 2 - rijetko, 3 - obično, 4 - često, 5 - uvijek

1 2 3 4 5

30. Ako ste se u svojoj praksi imali prilike usavršavati u govorništvu, napišite gdje ste se imali prilike usavršavati.

31. Smatrate li se Vi dobrim govornikom?

DA

NE

DJELOMIČNO

32. Obrazložite odgovor na prethodno pitanje.

33. Smatrate li da Vam nešto nedostaje na tome području?

o DA

o NE

34. Vidim svoj napredak u govorničkim vještinama tijekom godina studija.

1 – uopće se ne slažem, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem, niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem

1 2 3 4 5

35. Govorničko umijeće u nastavi mojih kolegica i kolega procjenjujem kao:

1 – loše, 2 – zadovoljavajuće, 3 – dobro, 4 – vrlo dobro, 5 – izvrsno

1 2 3 4 5

36. Govorničko umijeće u nastavi mojih profesora i profesorica na Fakultetu procjenjujem kao:

1 – loše, 2 – zadovoljavajuće, 3 – dobro, 4 – vrlo dobro, 5 – izvrsno

1 2 3 4 5

9.2. Popis slika

Slika 1. Zastupljenost ispitanika s obzirom na županiju iz koje dolaze.

Slika 2. Ispitanici s obzirom na smjer/modul koji studiraju na Učiteljskome fakultetu.

Slika 3. Primjećujem razliku između govora koji upotrebljavam prilikom razgovora s ukućanima i prijateljima te govora kojim se služim u sudjelovanju u nastavi na Fakultetu.

Slika 4. U nastavi na Fakultetu služim se hrvatskim standardnim jezikom.

Slika 5. U nastavi na Fakultetu koristim se zavičajnim govorom.

Slika 6. Smatram da prilikom upotrebe hrvatskoga standardnoga jezika činim veći broj pogrešaka (pravopisnih, gramatičkih, stilskih, leksičkih).

Slika 7. Trebao/la bih bolje govoriti na hrvatskome standardnome jeziku u službenoj i javnoj komunikaciji.

Slika 8. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u izgovoru glasova.

Slika 9. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u naglascima.

Slika 10. Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u oblicima riječi.

Slika 11. *Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u fluentnosti (tečnosti) govorenja.*

Slika 12. *Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u planiranju u procesu govora onoga što ću reći.*

Slika 13. *Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u disanju.*

Slika 14. *Prilikom govorenja u službenoj i javnoj komunikaciji griješim u neverbalnoj komunikaciji.*

Slika 15. *Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u privatnoj komunikaciji.*

Slika 16. *Mogu se učinkovito govorno sporazumijevati u javnoj komunikaciji.*

Slika 17. *Volim nastupati pred publikom.*

Slika 18. *Bolje se snalazim u govorenoj nego u pisanoj komunikaciji.*

Slika 19. *Da bih u životu mogao/mogla uspješno jezično djelovati, trebao/trebala bih, što je moguće bolje, ovladati govorničkim umijećem.*

Slika 20. *Smatram da je uloga učitelja kao govornika u nastavi vrlo važna.*

Slika 21. *Jeste li prilikom studiranja imali kolegije vezane uz govorništvo?*

Slika 22. *Tijekom studija na Učiteljskom fakultetu imali smo dovoljan broj sadržaja koji su utjecali na to da poboljšam svoje govorničke kompetencije na hrvatskom jeziku*

Slika 23. *Smatram da bi na učiteljskim fakultetima trebali biti zastupljeni kolegiji vezani uz govorništvo.*

Slika 24. *Smatram da sam dobro osposobljen za ulogu govornika u nastavi.*

Slika 25. *Jeste li se u svojoj praksi imali prilike usavršavati u govorništvu?*

Slika 26. *Smatrate li se Vi dobrim govornikom?*

Slika 27. *Smatrate li da Vam nešto nedostaje na tome području?*

Slika 28. *Vidim svoj napredak u govorničkim vještinama tijekom godina studija.*

Slika 29. *Govorničko umijeće u nastavi mojih kolega i kolegica procjenjujem kao:*

Slika 30. *Govorničko umijeće u nastavi mojih profesora i profesorica na Fakultetu procjenjujem kao:*

9.3. Popis tablica

Tablica 1. *U kojim se situacijama najčešće koristite zavičajnim govorom na Fakultetu?*

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)